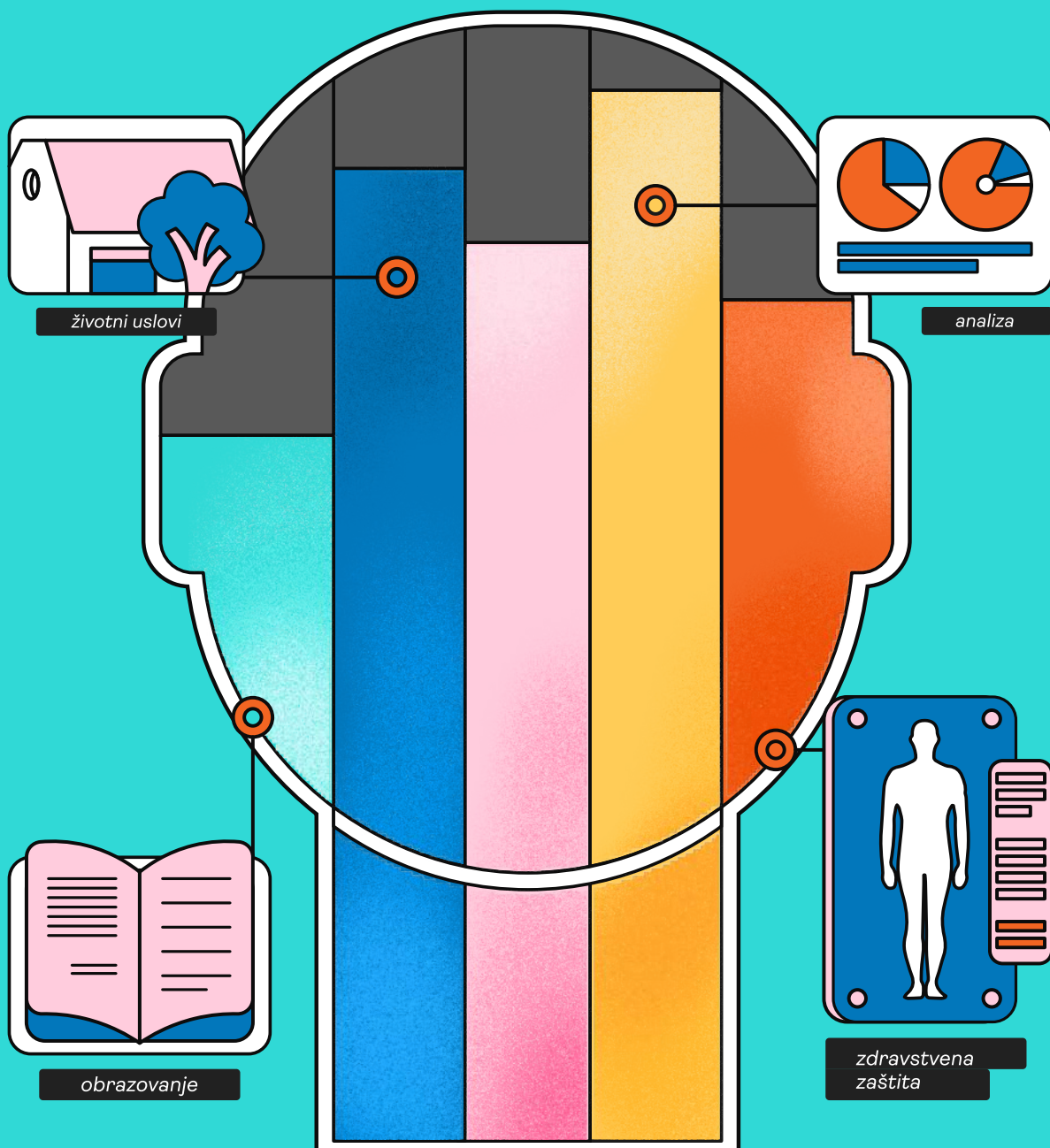

MONITORING RADA LOKALNE UPRAVE SA FOKUSOM NA SOCIO-EKONOMSKI POLOŽAJ RE POPULACIJE ZA PERIOD OD 2021-2023

Monitoring rada lokalne uprave

Nikšić, 2024.

Izdavač:
ALFA Centar
Serdara Jola Piletića

81400 Nikšić, Crna Gora
e-mail: alfacentar@t-com.me
<https://alfacentar.org/>

Urednik/ca: ALFA Centar

Članovi stručnog tima:
mr Elma Radončić, **KGC Montenegro**
Duško Marković, **MEDIA Tim**
Nardi Ahmetović, **CAREP Nikšić**
Jelena Milić, **Dnevni centar Defendologija Nikšić**
Lektor: mr **Goran Radojičić**

Ova analiza je objavljena u okviru projekta „Monitoring rada lokalne uprave sa fokusom na socio-ekonomski položaj RE populacije za period od 2021-2023“ koji se realizuje kroz Program „Podržani=Osnaženi“ (FSTP-For Support To emPowerment) koji realizuje Fond za aktivno građanstvo, u partnerstvu sa Zakladom za razvoj lokalne zajednice „Slagalica“ iz Hrvatske, uz finansijsku podršku Evropske unije i kofinansiranje Ministarstva javne uprave.

Sadržaj

Uvod	5
Normativni okvir	6
1.1. Prikaz stanja: pol, godine, grupa	8
1.2. Prikaz stanja: Diskriminacija	9
1.3. Prikaz stanja: Obrazovanje i jezik	11
1.4. Prikaz stanja: zaposlenje, prihodi domaćinstva	12
2. Transparentnost i odgovornost rada u lokalnoj upravi kada je u pitanju socio-ekonomski položaj RE populacije	13
• Kabinet predsjednika SO Nikšić	13
• Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje SO Nikšić.....	21
• Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine SO Nikšić	21
• Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj SO Nikšić.....	22
• Turistička organizacija opštine Nikšić	23
• Komisija za raspodjelu sredstava opštine Nikšić za podršku projektima NVO	24
3. Socijalna zaštita i pomoć.....	27
• Rezultati monitoringa LAP-a za 2022. godinu	32
• Zdravstvena zaštite.....	36
• Stanovanje	42
4. Ekonomski status i zapošljavanje	49
• Obrazovanje i jezik	55
• Izvještaj Opštine Nikšić Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje	58
Zaključak	61
Bibliografija	64

Uvod

U svjetlu izazova s kojima se suočavaju romska i egipćanska zajednica na teritoriji Opštine Nikšić, predstavlja čast i obavezu analizirati rad lokalne uprave prema ovim važnim segmentima našeg društva. Ova analiza ima za cilj da pruži dublji uvid u napore, inicijative i rezultate lokalne uprave u poboljšanju životnih uslova, prava i dostojanstva Roma/kinja i Egipćana/ki.

Posljednjih godina svjedoci smo intenziviranja truda lokalnih vlasti na promociji inkluzivnosti, jednakosti i pravičnosti za sve građane i građanke, ne zanemarujući specifične izazove s kojima se suočavaju romska i egipćanska populacija. Ovaj dokument pruža analitički osvrt na korake koje je Opština Nikšić preduzela kako bi unaprijedila položaj ovih zajednica.

Naglašavamo značaj otvorenog dijaloga i saradnje između lokalnih vlasti, nevladinih organizacija i samih članova zajednice. Pohvaljujemo napore koji su preduzeti do sada, uključujući obilježavanje važnih datuma, formiranje Romskog parlamenta, zapošljavanje predstavnika zajednice i poboljšanu saradnju sa nevladinim sektorom.

Međutim, svjesni smo da izazovi nisu iscrpljeni, te da postoji mnogo toga što još treba učiniti kako bi se stvorili uslovi za ravnopravan život svih građana/ki. Ova analiza ima za cilj identifikaciju ključnih oblasti koje zahtijevaju dodatne napore i pažnju, poput socijalne zaštite i pomoći, zdravlja i stanovanja.

Vjerujemo da će ova analiza pružiti konstruktivan doprinos razumijevanju trenutne situacije i podstaknuti dalje akcije ka stvaranju inkluzivnog društva u kojem svaki pojedinac ima priliku da ostvari svoj puni potencijal. Uz nadu da će ovaj dokument poslužiti kao smjernica za dalje korake, predajemo ga na ocjenu i refleksiju lokalnoj upravi, nevladinim organizacijama i cjelokupnoj zajednici.

1. Normativni okvir

U ovom dijelu ćemo se fokusirati na normativni okvir na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, stoga ćemo se dotaći sljedećih dokumenata koja predstavljaju najznačajnije napore u cilju obezbjeđivanja jednakih prava pripadnicima manjina u ključnim oblastima života i pravnoj zaštiti tih prava i sloboda:

- **Zakon o manjinskim pravima i slobodama Crne Gore;**
- **Zakon o zabrani diskriminacije u Crnoj Gori;**
- **Okvirna konvencija Savjeta Evrope o zaštiti nacionalnih manjina;**
- **Evropska konvencija o Ljudskim pravima;**
- **Deklaracija UN-a o pravima osoba pripadnika nacionalnih ili etničkih, vjerskih i jezičkih manjina;**
- **Rezolucija Generalne skupštine UN o pravima lica koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama.**
- **Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj lokalnih socijalnih usluga – servisa za period 2022–2026. godina**
- **Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2018-2022.**

Zakon o manjinskim pravima i Slobodama u Crnoj Gori obuhvata nekoliko propisa, to su:

Zakon o manjinskim pravima i slobodama („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 031/06 od 12.05.2006; br. 051/06 od 04.08.2006; br. 038/07 od 22.06.2007; br. 002/11 od 12.01.2011; br. 008/11 od 04.02.2011; br. 031/17 od 12.05.2017) sastoji se od pet tematskih cjelina: osnovne odredbe, prava i slobode manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika, fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, zaštitu prava i nadzor, prelazne i završne odredbe, koje su definisane u okviru 45 člana zakona.¹

Kada je riječ o osnovnim odredbama *Zakona o pravima i slobodama manjina*, važno je, prije svega, definisati koji dio populacije se smatra manjinskim narodom na teritoriji Crne Gore, a to je istaknuto u spomenutom *Zakonu* u članu 2:

„Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice, u smislu ovog zakona, su svaka grupa državljana Crne Gore, brojčano manja od ostalog

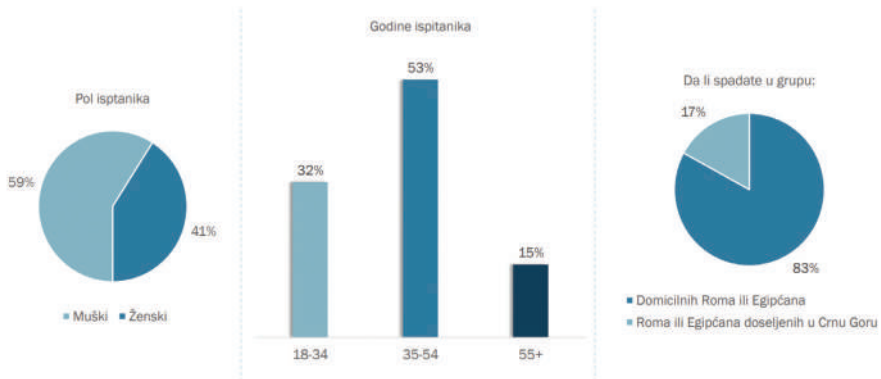
¹ *Zakon o manjinskim pravima i slobodama*, („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 031/06 od 12.05.2006, 051/06 od 04.08.2006, 038/07 od 22.06.2007, „Službeni list Crne Gore“, br. 002/11 od 12.01.2011, 008/11 od 04.02.2011, 031/17 od 12.05.2017).

preovlađujućeg stanovništva, koja ima zajedničke etničke, vjerske ili jezičke karakteristike, različite od ostalog stanovništva, istorijski je vezana za Crnu Goru i motivisana je željom za iskazivanjem i očuvanjem nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.”

Prema posljednjem popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine, podaci Monstata nam govore da na teritoriji Crne Gore po nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti živi 2.054 Egipćana te da naseljavaju najviše glavni grad, Podgoricu sa 685 stanovnika, kao i Nikšić koji broji 446 stanovnika, na trećem mjestu je Bijelo Polje sa 170 stanovnika. Pripadnika romske populacije je 6.251 i takođe u velikoj mjeri imaju prebivalište u Podgorici, ukupno 3.988 stanovnika. Kao drugi grad navedeno je Berane sa 531 stanovnikom romske populacije i Nikšić kao treće mjesto sa 483 stanovnika. U procentima izraženo, na teritoriji Crne Gore posljednjim popisom je utvrđeno da živi 0.33% pripadnika/ca egipćanske populacije, dok je pripadnika/ca romske populacije 1.01%.²

Stoga je kvantitativni dio istraživanja prikazan u daljem tekstu rađen sa pripadnicima RE populacije koji žive na teritoriji Nikšića s obzirom na to da je Nikšić drugi grad po broju Egipćana, dok je je treći po broju naseljenih Roma.

Socio-ekonomski položaj

² *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine*, Zavod za statistiku / Statistical Office, broj 83, Podgorica, 12.07.2011.

1.1. Prikaz stanja: pol, godine, grupa

Na prvom prikazu možemo vidjeti da je veći dio ispitanika muškog roda, srednjih godina i ono najvažnije u našem ispitivanju čak 83% državljana Crne Gore, najbitnije zbog Zakona koji se tiču manjina u Crnoj Gori.

Zakon o manjinskim pravima i slobodama u okviru člana 4 garantuje ravnopravnost sa drugim državljanima i uživanje jednakih zakonskih zaštita.³

Takođe, *Zakon o zabrani diskriminacije* u okviru člana 2 „zabranjuje svaki oblik diskriminacije, pravljenje razlike i nejednako postupanje kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na druga lica, koje se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju...“⁴

U istom zakonu takođe u okviru člana 9a prepoznat je govor mržnje kao diskriminatorni akt, on je definisan kao „Govor mržnje je svaki oblik izražavanja ideja, tvrdnji, informacija i mišljenja koji širi, raspiruje, podstiče ili pravda diskriminaciju... ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina.“⁵

Na kraju, važno je istaći da je **Rasna diskriminacija** u *Zakonu o zabrani diskriminacije* definisana u članu 17 te je „Rasna diskriminacija svako pravljenje razlike, nejednako postupanje ili dovođenje u nejednak položaj lica ili grupe lica, sa uvjerenjem da rasa, boja kože, jezik, nacionalnost ili nacionalno ili etničko porijeklo opravdavaju omalovažavanje lica ili grupe lica, odnosno opravdavaju ideju o nadmoći nekog lica ili grupe lica prema onima koji nijesu članovi te grupe, naročito u oblasti obrazovanja, rada, zapošljavanja i izbora zanimanja, stručnog osposobljavanja, socijalne zaštite i socijalnih davanja, zdravstvene zaštite i stanovanja, pristupa dobrima, uslugama u javnom i privatnom sektoru i robi.“⁶

³ *Zakon o manjinskim pravima i slobodama*, („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 031/06 od 12.05.2006, 051/06 od 04.08.2006, 038/07 od 22.06.2007, „Službeni list Crne Gore“, br. 002/11 od 12.01.2011, 008/11 od 04.02.2011, 031/17 od 12.05.2017).

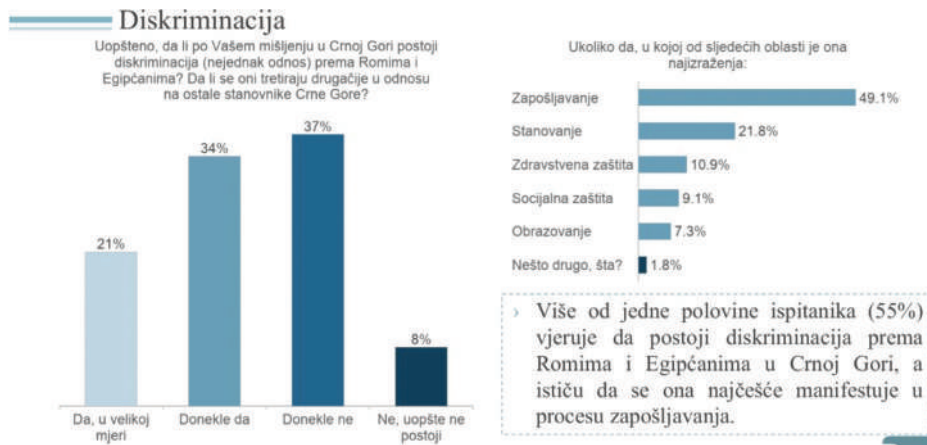
⁴ *Zakon o zabrani diskriminacije*, („Službeni list Crne Gore“, br. 46/2010, 40/2011 - dr. zakon, 18/2014 i 42/2017).

⁵ *Zakon o zabrani diskriminacije*, („Službeni list Crne Gore“, br. 46/2010, 40/2011 - dr. zakon, 18/2014 i 42/2017).

⁶ *Ibid*, str. 3

Vidjeli smo da je u *Zakonu o manjinskim pravima i slobodama* kao i u *Zakonu o zabrani diskriminacije* normativni okvir u Crnoj Gori regulisan, pružajući jednake slobode ali i mogućnosti svim građanima, te ih štiti od bilo kakvog oblika diskriminacije na osnovu rase, boje kože, jezika, religije i nacionalnosti.

Kako je u praksi kada je opština Nikšić u pitanju prikazuje kvantitativno istraživanje ALFA Centra koje nam govori da se Romi i Egipćani osjećaju diskriminisano u odnosu na ostale državljane. Rezultati su sljedeći:

1.2. Prikaz stanja: Diskriminacija

2. Na drugom prikazu vidimo da se diskriminacija osjeća u oblastima koje direktno utiču na kvalitet života, ali se tiču i „jednagog tretmana manjina“ u ključnim sferama života poput: zapošljavanja, stanovanja, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite.

Zakon o zabrani diskriminacije takođe se odnosi na zabranu diskriminacije u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja koje je opisano u članu 15, kao i zabrana diskriminacije u oblasti rada definisana u članu 16. S tim u vezi, moramo napomenuti da je Crna Gora shodno svojim međunarodno preuzetim obavezama kao kandidat za članstvo u Evropskoj uniji i članica Ujedinjenih nacija i NATO-a utvrdila Strategiju manjinske politike koja služi kao planski dokument Vlade Crne Gore u oblasti poštovanja i zaštite prava manjinskih naroda.⁷

⁷ Crna Gora, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, *Prijedlog strategije manjinske politike 2019-2023* (Podgorica: jun 2019.).

Poglavlje 23 – pravosuđe i temeljna prava, je jedno od najizazovnijih i najsloženijih poglavlja, a brzina i trajanje pregovaračkog procesa u ovoj oblasti direktno utiču i na napredak u drugim aspektima pregovora sa Evropskom unijom. Podijeljeno je na četiri oblasti: pravosuđe, borba protiv korupcije, temeljna prava i prava građana EU. Stoga je Vlada Crne Gore u kontekstu pridruživanja Crne Gore EU, usvojila Akcioni plan za Poglavlje 23 „Pravosuđe i temeljna prava“, kroz koji su definisane konkretne mjere za unapređenje ukupnog društveno-ekonomskog položaja manjina.⁸

Akcioni plan se odnosi na sljedeće sfere:

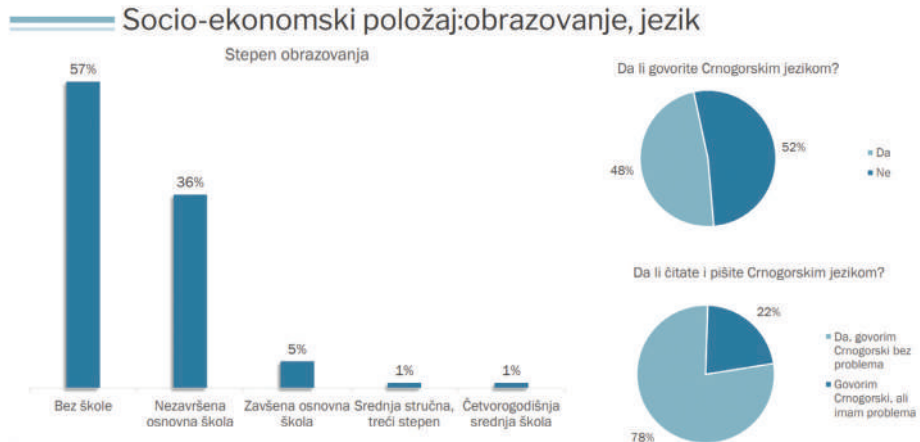
- obrazovanje i vaspitanje u duhu tradicije i kulture manjina u nastavnom procesu;
- kreiranje programskih sadržaja o manjinama radi razvoja nauke, kulture i informisanja;
- organizacija dodatnih edukacija za pripadnike/ce manjina posebno Romkinje u cilju osnaživanja istih za političku participaciju;
- periodično raditi istraživanja o zastupljenosti manjina u državnim institucijama i njihovog poslovnog angažmana;
- RTCG kao nacionalni javni servis u obavezi je da emituje zakonom utvrđene programske sadržaje na romskom jeziku;
- Najvažnije, poštovanje zakonskih mjera afirmativne akcije prilikom zapošljavanja lica romske i egipćanske nacionalnosti u organima državne uprave.⁹

Dalje, Vlada Crne Gore je u procesu veće inkluzije manjina najveći aspekt stavila na zaštitu njihovih prava kroz obezbjeđivanje jednakosti na polju obrazovanja i zapošljavanja te zabrani diskriminacije. S tim u vezi, u ključnim strateškim dokumenata, poput: Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine (uz integrisanje zahtjeva UN-a), pravaca razvoja Crne Gore 2018-2021. godine i Srednjeročnog programa rada Vlade Crne Gore 2018-2020, proklamovani su prioritetni ciljevi i mjere razvoja crnogorskog društva koje garantuju mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve, unapređenja značaja kulture, osnaživanje i poštovanje prava manjina, očuvanje sklada, multietičnosti i multikonfesionalnosti, produkovanja konkurentnog kadra, te školovanje kadra koji odgovara potrebama tržišta rada, kao i razvoj inkluzivnog sistema obrazovanja.

⁸ *Ibid*, str. 8.

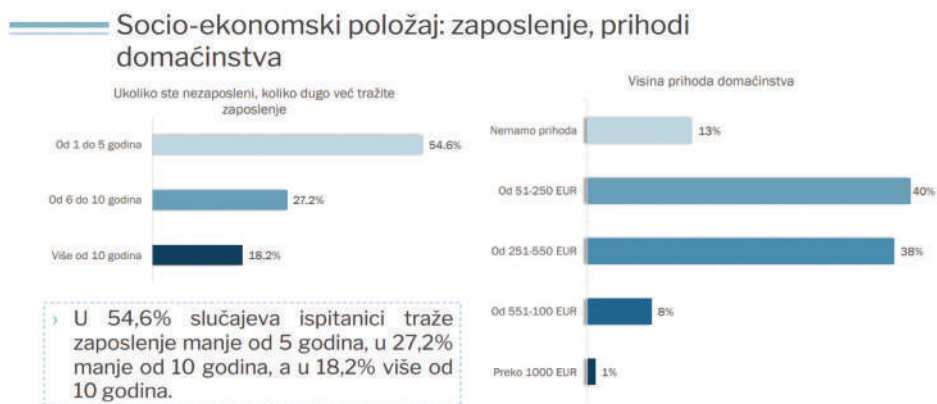
⁹ *Ibid*, str. 10.

Uprkos svim ovim naporima, naše kvantitativno istraživanje za opštinu Nikšić pokazalo je sljedeće:

1.3. Prikaz stanja: Obrazovanje i jezik

3. Na trećem prikazu možemo vidjeti razočaravajuće rezultate kada je riječ o obrazovanju i jeziku. Samo 5% pripadnika RE populacije ima završenu osnovnu školu dok zajedno trogodišnje i četverogodišnje srednje obrazovanje ima svega 2%. Uzorak obuhvata 100 ispitanika. Jezik govori 52% pripadnika što nam ukazuje na činjenicu da je još uvijek mnogo pripadnika RE populacije, tačnije 48%, koji nisu u mogućnosti da, iako su punopravni državljani Crne Gore, funkcionišu kao takvi usljed ograničenih mogućnosti služenja jezikom. Napori se moraju uložiti u ovom smjeru jer (ne)poznavanje jezika za sobom povlači druge prepreke, odnosno mogućnosti, sve sfere u koje država ulaže napore kako zbog jačanja multietničkog i multinacionalnog sklada, tako i zbog dostizanja EU standarda i poštovanja međunarodnih obaveza. Jezik ne samo da je osnovno sredstvo komunikacije, već nam poznavanje zvaničnog jezika jedne države daje bolje prilike i za obrazovanje pa tako u konačnom i zaposlenje. Nepoznavanje jezika koji je u zvaničnoj upotrebi u jednoj državi stvara na samom početku ograničenja, ali i produbljuje razlike između većinskog i manjinskog stanovništva.

1.4. Prikaz stanja: zaposlenje, prihodi domaćinstva

4. Na četvrtom prikazu su rezultati takođe obeshrabrujući. Osim dugotrajnog procesa usljed traženja posla, možemo vidjeti i da najveći procenat RE populacije 40% živi od prihoda u visini od 51-250 eura, na mjesečnom nivou. Uzevši u obzir da je minimalna mjesečna zarada u Crnoj Gori 450 eura, možemo zamisliti jedno domaćinstvo od nekoliko članova koje raspolaže sa prihodom koji nije dovoljan ni za mjesečno prehranjivanje. Kvalitet života u ovim uslovima je ispod svakog nivoa, stoga je i veliki broj Roma prisiljen na prosjačenje u svrhu preživljavanja.

Po svemu navedenom, možemo zaključiti da je RE populacija kako na teritoriji Crne Gore, tako i Nikšića, u nezavidnom položaju kada je riječ o socio-ekonomskom položaju. Uprkos naporima države za većom socijalnom kohezijom kao odlikom uspješnog društva koje čini jednu državu, situacija ostaje nepromijenjena godinama unazad.

2. Transparentnost i odgovornost rada u lokalnoj upravi kada je u pitanju socio-ekonomski položaj RE populacije

Transparentnost rada lokalne samouprave je suštinski preduslov za efikasnu kontrolu/nadzor od strane građana i princip koji doprinosi kvalitetu rada LS. Da bi građani mogli učestvovati u javnim poslovima i donositi odluke moraju biti tačno, blagovremeno i potpuno informisani. Od organa lokalne samouprave očekujemo da su otvoreni za praćenje i kontrolu njihovog rada, da su raspoloženi za nadgledanje od strane građana, jer za vršenje poslova iz svoje nadležnosti odgovaraju lokalnom stanovništvu (član 5 Zakona o lokalnoj samoupravi). Transparentnost podrazumijeva javnost rada organa lokalne samouprave i njihovu odgovornost, koja bi trebalo da bude naročito vidljiva kada se radi o implementaciji zagarantovanih prava i bržoj inkluziji pripadnika RE zajednice u vezi sa njihovim socio-ekonomskim položajem u društvu.

U cilju pronalaženja mjerljivih indikatora te „otvorenosti“ obratili smo se izabranim predstavnicima LS koji u svojim akcionim planovima imaju saradnju sa predstavnicima RE zajednice sa molbom za dostavljanje informacija za potrebe izrade evaluacionog izvještaja o analizi rada lokalne uprave kada je u pitanju socio-ekonomski položaj RE populacije za vremenski period počev od 01.01.2021 do 31.12.2023.godine.

- **Kabinet predsjednika SO Nikšić**

Naše pitanje upućeno kabinetu predsjednika Opštine Nikšić glasilo je: **„Da li je u periodu od 2021. do 2023. godine bilo zahtjeva i molbi prema Vama za finansijsku, materijalnu, socijalnu ili drugu vrstu pomoći od predstavnika romske i egipćanske zajednice?“** (Ako je odgovor potvrđan navesti koliko ste zahtjeva podržali, visinu odobrenih sredstava za svaku godinu pojedinačno). **U odgovoru koje nam je dostavio savjetnik predsjednika opštine Nikšić gđin Vojin Striković u formi „Izveštaja o realizovanim zahtjevima RE populacije kabineta predsjednika Opštine“** navodi se sljedeće: *U toku 2023. godine, pripadnici RE populacije imali su određen broj zahtjeva koji se odnose na rješavanje njihovog položaja na nivou svakodnevnog funkcionisanja u socijalnom okruženju, rješavanje stambenog pitanja (politika smještaja u objekte kolektivnog smještaja ili dodjele stambenih jedinica), dodjele jednokratne pomoći ili finansijske podrške koja bi bila usmjerena na liječenje djece, regulisanja neplaćenih računa ili drugih socijalnih potreba, zapošljavanje Kabinet predsjednika, njegovi članovi odgovorili su na date zahtjeve kroz prijem svakog člana RE populacije*

koji su se obratili, nekim pripadnicima i više puta. U skladu sa politikom „Kancelarije otvorenih vrata“, nakon prijema za svaki zahtjev napravljen je detaljan izvještaj koji podrazumijeva socijalnu kartu porodice/podnosioca zahtjeva, finansijsku situaciju, zdravstveni karton (potencijalno prisutni zdravstveni problemi, sa posebnim akcentom na one probleme koji su hronične prirode ili se odnosi na razvojne probleme djece), obrazovni profil podnosioca zahtjeva u smjeru razmatranja potencijalnog zaposlenja ili organizacije obuke kroz projekte koje Opština Nikšić realizuje sa svojim evropskim partnerima ili NVO sektorom koji su u takvim situacijama često nosioci projekta, a lokalna samouprava saradnik. Broj primljenih zahtjeva od strane RAE populacije po različitom osnovu je okvirno **150-200**. Realizacija u odnosu na zahtjeve koji su podnijeti se može razmotriti na nekoliko nivoa, sa različitim stepenom realizacije, i to:

- Svi podnosioci zahtjeva su primljeni na razgovor i na osnovu predloženeog problema napravljen je izvještaj kao dio baze podataka koja će se koristiti i tokom 2024. godine kako bi se uticalo prvenstveno na poboljšavanje položaja pripadnika RE populacije, posebno kada je materijalna situacija u pitanju. Sa svakim od izvještaja je lično upoznat i predsjednik Opštine Nikšić.
- Zahtjevi za dodjelu stambenih jedinica nisu realizovani u obimu koji podneseni zahtjevi pretpostavljaju, iz razloga što lokalna samouprava ne posjeduje prazne stambene jedinice koje bi mogle se koristiti i dodijeliti, a u situaciji kada bi se neka od njih oslobodila, politika lokalne samouprave je da se raspisuje javni poziv i na osnovu parametara socijalne i materijalne ugroženosti, broja članova porodice, zdravstveno ugroženih članova porodice, zaposlenosti, formira lista na kojoj pripadnici RE populacije imaju ista prava kao i drugi podnosioci zahtjeva. Opštinske vlasti u saradnji sa svim relevantnim faktorima preduzima niz koraka kako bi se u 2024. godini započela izgradnja stambenih jedinica kojim bi se veliki broj materijalno i stambeno ugroženih doveo u situaciju rješavanja svog stambenog statusa. Pripadnici RE populacije u ovoj situaciji imaju jednaka prava kao i svi drugi podnosioci zahtjeva koji ne pripadaju RAE populaciji.
- Dodjela jednokratne pomoći podnosiocima zahtjeva je realizovana **u više od 60%** slučajeva, dok u skladu sa procjenom materijalne ugroženosti porodice pomoć je realizovana i u dodjeli hrane ili prehrambenih i higijenskih proizvoda, novogodišnjih paketića, a u saradnji sa NVO organizacijama koje u svom programu rada njeguju politiku pomoći i socijalne podrške a imaju potpisane ugovore o saradnji sa predstavnicima lokalne samouprave.

- *Podnosiocima zahtjeva za zaposlenje pružene su neophodne informacije o potencijalno slobodnim radnim mjestima, date sugestije o pisanju CV-a i instrukcije obraćanja poslodavcu, ali i upućeni na poslodavce koji su većinom bili iz privatnog sektora i obratili se „Kancelariji otvorenih vrata“ za određenom vrstom radne snage, za poslove koje su imali u ponudi. Slične preporuke su postojale i za Komunalno preduzeće koje pokazuje potrebu za radnim angažmanom u periodu ljeta i turističkoj sezoni.*
- *Pojedinim pripadnicima RE populacije su date informacije o projektima stručnog osposobljavanja koji će biti realizovani u prvoj polovini 2024. godine, kako bi prisustvom i obukom nadogradili svoje profesionalne kompetence, osposobili se za pojedine vrste poslova i na taj način postali ravnopravni na tržištu rada.*
- *Konstantno je održavana komunikacija sa predstavnicima udruženja i organizacija, članovima NVO sektora koje u svom programu rada imaju usmjerenost na poboljšavanje položaja pripadnika RE populacije, te definisanja uslova pod kojim bi se zajedničkim snagama realizovali projekti koji se odnose na što bolju uključenost pripadnika RAE populacije u socijalnom polju.*
- *Predstavnici opštinske vlasti imaju aktivnu ulogu u organizaciji i promociji Svjetskog dana RE populacije i na taj način pokazuje responzivan odnos i podršku.*
- *Politika lokalne samouprave na inicijativu predsjednika Opštine, a koja se odnosi na izgradnju dječjih igrališta na različitim lokacijama, čime se oplemenjuje život naših najmlađih sugrađana, svoju realizaciju dobio je kroz izgradnju dječjeg igrališta u romskom naselju ispod Trebjese čija ukupna vrijednost prelazi **10.000€**.*
- **Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje SO Nikšić**

U dopisu Br. 08-032-240 od 12.12.23. godine kojeg je ispred Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje SO Nikšić potpisao sekretar **Dejan Ivanović** između ostalog se navodi:

Vezano za Vaš zahtjev dostavljamo Vam sljedeće informacije: Prije odgovora na konkretna pitanja informišemo Vas da su u svim aktivnostima koje sprovodi i finansira Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje uključeni i pripadnici RE populacije kako kroz mogućnosti učešća u kreiranju kulturnih sadržaja, bavljenja sportom, tako i kroz dostupnost

jednokratnih novčanih pomoći, socijalnog stanovanja, korišćenja benefita Omladinske (EYCA) kartice i slično. Takođe, napominjemo da se jedna od stavki Budžeta Sekretarijata odnosi i na finansiranje rada Crvenog krsta Nikšić koji realizuje značajan broj aktivnosti sa ciljem ublažavanja teškog socio-ekonomskog položaja pripadnika RE zajednice.

Na naše pitanje: „**Da li je Sektor za kulturu u sklopu Vašeg Sekretarijata u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godine finansijski ili organizaciono podržao programe, projekte ili kulturne manifestacije koje su organizovali ili u kojima su učestvovali predstavnici RE populacije?**“ (Ako je odgovor potvrđan navesti koje ste kulturne manifestacije podržali i dostaviti nam podatke za svaku godinu posebno.) Dobili smo sljedeći odgovor: *Za traženi period realizovali smo sljedeće aktivnosti:*

- *Potpisan je memorandum o saradnji između Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje i **NVO ALFA Centar** iz Nikšića u vezi partnerstva na projektu „Promovisanje uključivanja RE populacije u kulturni i društveni život lokalne zajednice“. Projekat je podrazumijevao izradu **25 benefit kartica** koje su pripadnicima RE populacije omogućili besplatno praćenje kulturnih sadržaja i korišćenje sportsko rekreativnih sadržaja za period od šest mjeseci.*
- *U proteklom periodu organizovali smo niz prigodnih programa kojima smo zvanično obilježili 8. april – Međunarodni dan Roma. Pomenuti programi realizovani su u sali „Zahumlja“, Gradskoj kući i OŠ „Radoje Čizmović“, a to je bila prilika da se naši sugrađani upoznaju sa kulturnim nasljeđem i istorijom ovog naroda. Za realizaciju pomenutih programa izdvojena su sredstva u iznosu od **1.000,00€**.*
- *U saradnji sa **NVO „CAREP – Centar za afirmaciju RE populacije“** Nikšić obezbijedili smo realizaciju pozorišne predstave „**Barijere (ne)postoje**“, koja je odigrana u sali „Zahumlja“.*
- *U saradnji sa RTV Nikšić i **NVO „CAREP – Centar za afirmaciju RE populacije“** Nikšić potpisan je Memorandum o saradnji kojim je dogovorena i realizovana prva TV emisija na romskom i albanskom jeziku „**Romano alav – Romski glas**“ namijenjena pripadnicima RE populacije.*
- *U sklopu programa **ROMACTED** u toku je implementacija dva mini granta u ukupnom iznosu od **15.000,00€** koji imaju za cilj edukaciju RE populacije i obogaćivanje društvenih sadržaja za najmlađe pripadnike ove zajednice u naselju Gračanica.*

- *Predsjednik Opštine Nikšić je obezbijedio 200 novogodišnjih pake- tića koji su podijeljena djeci iz RE zajednice koja uče u svim osnov- nim školama na teritoriji opštine Nikšić. Paketiće su podijelili služ- benici Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno stvaranje, a koordinator pomenute aktivnosti bio je Miljaim Delija, službenik Sekretarijata zadužen za pitanja RE populacije.*

Naše drugo pitanje Sekretarijatu za kulturu sport mlade i socijalno stara- nje bilo je: „**Da li je Sektor za sport u sklopu Vašeg Sekretarijata u izvje- štajnom periodu od 2021. do 2023. godine finansijski iii organizaciono podržao organizaciju sportskih manifestacija, poboljšanje uslova za tren- ing i takmičenje sportista iii rad sportskih klubova u kojima učestvuju predstavnici RE populacije?** (Navesti i ako je bilo ličnih zahtjeva predstavn- ika RE populacije i dostaviti nam podatke za svaku godinu posebno.)

Odgovor:

*Najveći broj pripadnika RE populacije svoje sportske aktivnosti sprovodi u **Džudo klubu „Trebjesa“** i Ju-Jicu klubu „**Kodokan**“. Po osnovu Javnog kon- kursa za sufinansiranje programa rada sportskih klubova za period 2021- 2023. godina, Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje za DŽK „Trebjesa“ opredijelio je ukupno **13.360,70€**, dok je za pomenuti peri- od Ju-Jicu klub „Kodokan“ finansiran sa **3.036,40€**.*

Dajemo Vam i pregled sredstava po godinama:

- *DŽK „Trebjesa“ – 2021. godine (2.504,20€), 2022. godine (4.177,70€) i 2023. godine (6.678,80€)*
- *Ju-Jicu „Kodokan“ – 2021. godine (353,40€), 2022. godine (1.415,00€) i 2023. godine (1.268,00€).*

Takođe, jedan broj pripadnika RE populacije trenira i takmiči se u DŽK „Akademik“ koji na godišnjem nivou od Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje dobija 12.000,00€, jer je to klub u kojem Opština Nikšić ima vlasnički udio.

Na naše pitanje „**Da li su u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godi- ne predstavnici RE populacije učestvovali u izradi i sprovođenju lokalnog akcionog plana za mlade opštine Nikšić i da li su se Kancelariji za mlade obraćali za podršku za sprovođenje projekata iii programa vezanih za mlade RE populacije?** (Navesti i ako je bilo ličnih zahtjeva ili inicijativa predstavnika RE populacije i dostaviti nam podatke za svaku godinu po- sebno) dobili smo sljedeći odgovor:

Vezano za izvještajni period dostavljamo Vam sljedeće aktivnosti Kancelarije za mlade, a vezano za sprovođenje Lokalnog akcionog plana za mlade Opštine Nikšić: Implementacija Lokalnog akcionog plana za mlade 2020-2021:

- *Kroz projekat: „**Omladinski RE klub – govorimo slobodno o svojim pravima**“, koji je sprovodio NVO „**CAREP – Centar za afirmaciju RE populacije**“ održane su **4** radionice o ljudskim pravima na kojima je učestvovalo **30 mladih**. Ovom aktivnošću su doprinijeli realizaciji Mjere B4: Unaprijediti kvalitet vannastavnih aktivnosti u skladu sa interesovanjima mladih.*
- *Projekat „**Inicijativa mladih kroz promjenu programa Y u lokalnim zajednicama**“ realizovao je NVO Centar za romske inicijative Nikšić. Cilj projekta jeste da ojača kapacitete mladih da budu vršnjački edukatori koji će u svom djelovanju kroz primjenu Programa Y uticati na stvaranje okruženja (lokalne zajednice, škola) koje podržava i podstiče rodnu ravnopravnost, promovise kulturu nenasilja i promocije zdravih stilova života. Ovom aktivnošću su doprinijeli realizaciji Mjere D2: Razvoj omladinskog rada kao podrške za tranziciju ka autonomiji. Finansijska podrška: strani donatori (dio regionalnog projekta „Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na Zapadnom Balkanu FAIR III“.*
- *Povodom obilježavanja 7. aprila – Svjetskog dana zdravlja i 8. aprila – Svjetskog dana Roma i Romkinja, NVO Centar za romske inicijative održao je radionicu sa djevojkama iz romske i egipćanske zajednice u OŠ „**Mileva Lajović Lalatović**“, u Nikšiću. Učenice su upoznate sa zvaničnim obilježjima romske pripadnosti putem video-zapisa i značajnim datumom kada su Romi i Romkinje širom svijeta zvanično započeli borbu za svoja prava. Takođe, informisane su o štetnim zdravstvenim posljedicama dječjeg ugovorenog braka kao jednog oblika kršenja njihovih prava. Ovom aktivnošću su doprinijeli realizaciji Mjere D3: Podrška psiho-fizičkom razvoju i očuvanju zdravlja mladih.*
- *NVO ALFA Centar, u saradnji sa NVO „**CAREP – Centrom za afirmaciju RE populacije**“ sprovodi aktivnosti u cilju promovisanje uključivanja RE populacije u kulturni i društveni život lokalne zajednice. Organizovane su **2** edukativne radionice, **25** mladih dobilo besplatno konzumiranje kulturnih sadržaja i sportskih rekreativnih aktivnosti u Nikšiću, uspostavljeno **5** partnerstava sa institucijama, ustanovama, biznis zajednicom. Ovom aktivnošću su doprinijeli*

realizaciji Mjere E2: Obezbjedivanje jednakog pristupa kulturnim sadržajima za sve mlade. U izradi testa Nacrta lokalnog akcionog plana za mlade za 2024. godinu učestvovali su, između ostalih NVO, i predstavnici NVO „CAREP – Centar za afirmaciju RE populacije“ Nikšić i NVO „Defendologija“ Nikšić.

Na pitanje: **„Da li je Sektoru za obrazovanje i socijalno staranje u sklopu Vašeg Sekretarijata u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godine bilo inicijativa ili zahtjeva od predstavnika RE populacije vezano za poboljšanje njihovog obrazovnog i socijalnog statusa?“** (Navesti i ako je bilo ličnih zahtjeva i inicijativa predstavnika RE populacije i dostaviti nam podatke za svaku godinu posebno). Dobili smo sljedeći odgovor:

Kada je u pitanju obrazovanje, u naznačenom periodu nismo imali nikakvih zahtjeva i inicijativa od strane pripadnika RE populacije, a u vezi sa poboljšanjem njihovog obrazovnog statusa. Zahtjevi za poboljšanje socijalnog statusa od strane RE populacije evidentiraju se i po istima se postupa kao i sa zahtjevima ostalih građana koji su u stanju socijalne potrebe i kojima je potrebna pomoć. Stoga ne vodimo posebnu evidenciju kada su u pitanju zahtjevi koji se odnose samo na pripadnike RE populacije.

Kada je u pitanju socijalno stanovanje, informišemo Vas da oko 50 RE porodica koriste stambene jedinice koje su u vlasništvu Opštine Nikšić. Napominjemo da je u našem Sekretarijatu zaposlen pripadnik RE zajednice, a kojem su pripadnici pomenute zajednice u izvještajnom periodu uputili 50 zahtjeva koju su se uglavnom odnosili na popravke stambenih jedinica, popravku rasvjete u romskim naseljima, postavljanje usporivača brzine, sadnju zelenog rastinja i drugo.

Na pitanje **„Da li je Kancelarija za prevenciju narkomanije u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godine organizovala predavanja, tribine i radionice u cilju podizanja svijesti i informisanosti o bolestima zavisnosti sa predstavnicima RE populacije i da li je bilo saradnje sa RE NVO na polju prevencije bolesti zavisnosti?“** Dobili smo sljedeći odgovor:

Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti, u okviru Programa rada, obuhvata i učenike, pripadnike RE populacije. Najviše učenika RE populacije ima u osnovnim školama „Milija Nikčević“, „Mileva Lajović Lalatović“, a jedan manji broj i u OŠ „Olga Golović“, kao i u Srednjoj stručnoj školi.

Tokom izvještajnog perioda u OŠ „Milija Nikčević“ održana su predavanja, tribine i radionice za sve učenike osmog i devetog razreda. U OŠ „Mileva Lajović Lalatović“, preventivnim aktivnostima su obuhvaćeni svi učenici osmog i devetog razreda u 2023. godini, dok u školskoj 2021/2022. godini

nijesu sprovedene aktivnosti od strane Kancelarije, već su iste realizovane od strane zaposlenih u školi. U OŠ „Olga Golović“ primjetan je manji broj djece RE populacije iz romskog naselja Brlja, gdje smo, takođe, obuhvatili učenike osmog i devetog razreda.

Teme koji je tim Kancelarije obuhvatio u pomenutim aktivnostima su:

- Vrste zavisnosti i značaj prevencije;
- Alkoholizam, nikotinomanija, narkomanija;
- Štetne posljedice korišćenja PAS-a na zdravlje;
- Faktori rizika i zaštite za ulazak u svijet zavisnosti;
- Zavisna ponašanja – nehemijske zavisnosti.

Posebna pažnja obraća se na specifičnosti i njihov način života, tako da se radi i na njihovom osnaživanju i podizanju nivoa svijesti o važnosti vođenja zdravog načina života, izbjegavajući rizike kontakta sa raznim sredstvima koja im mogu ugroziti zdravlje. Kada je u pitanju saradnja sa NVO sektorom koji se bavi RE populacijom, ističemo izuzetno uspješnu dugogodišnju saradnju sa **NVO Defendologija**.

CRNA GORA
OPŠTINA NIKŠIĆ
 Sekretarijat za uređenje prostora
 i zaštitu životne sredine
 Broj: 07-350-1136
 Nikšić, 25.12.2023. godine

MEDIA TEAM
 n/r Izvršnog dr Duška Markovića

Nikšić

PREDMET: Dostavljanje informacija

U vezi sa Vašim zahtjevom br. 07-350-1136 od dana 11.12.2023. godine, obavještavam Vas da je Sekretarijat za uređenje prostora organizovao dvije velike akcije čišćenja u 2021 i u 2022. godini u kojima su učestvovali i pripadnici RE populacije. Akcija čišćenja magistralnog puta Nikšić-Danilovgrad i akcija čišćenja na izletištu Manitovac kod Nikšića. Nemamo uvid u račune jer je koordinaciju tih akcija radilo i komunalno preduzeće a akcija je bila na dobrovoljnoj osnovi.

Takođe Centar za romske inicijative je u 2023. godini podnio jedan zahtjev Sekretarijatu za uređenje prostora i zaštitu životne sredine 07-sl.od 04.04.2023 za korišćenje javne površine na Trgu slobode u Nk za šta su i dobili saglasnost za dan 06.04.2023.god u periodu od 11-12h. Zahtjev se odnosio na postavljanje banera u cilju promocije kampanje "Smanjenjem predrasuda do jednakih mogućnosti u crnogorskom društvu"

U sklopu Stambenog sektora koji obuhvata naš Sekretarijat imali smo iseljenje iz baraka na lokaciji koja je predviđena za izgradnju Vatrogasnog doma za potrebe Službe za zaštitu i spašavanje. Sa pripadnikom RE populacije potpisan je sporazum (br.02-031-2358, od 04.09.2023.god.) o davanju na korišćenje stambene jedinice od 51m2 Hasani Čamilu. Što se tiče legalizacije mi nemamo uvid ko su podnoinci zahtjeva za legalizaciju tj.kojoj ciljnoj grupi pripadaju građani koji su podnijeli zahtjev.

Takođe u nacrtu Zakona o legalizaciji postoji stavka koja predviđa popust za legalizaciju bespravnih objekata koja obuhvata i RE populaciju za koju je predviđen popust od 80%.

S poštovanjem,

Dostavljeno:
Nastovu,
u spise,
a/a

SEKRETAR
 Milaška Radulović dipl.ing
M. Radulović

Dopis Sekretarijata za uređenje prostora i zaštitu životne sredine

- **Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine SO Nikšić**

Na naše pitanje sekretarki Sekretarijata za zaštitu životne sredine SO Nikšić gđi **Milanki Radulović**: „**Da li je Sektor zaštitu životne sredine Vašeg Sekretarijata u izvještajnom periodu od 2021. do 2023 godine finansijski ili organizaciono podržao akcije čišćenja i uređenja RE naselja u cilju zaštite životne sredine i očuvanja biodiverziteta, a koje su organizovali ili u kojima su učestvovali predstavnici RE populacije?** (Ako je odgovor potvrđan navesti koje ste akcije podržali, koliko je utrošeno sredstava za realizaciju istih, navesti ostvarene rezultate i dostaviti nam podatke za svaku godinu ponaosob.) U dopisu br. 07-350-1136 od 25.12.2023. godine dobili smo sljedeći odgovor:

U vezi sa Vašim zahtjevom br. 07-350-1136 od dana 11.12.2023. godine, obavještavamo Vas da je Sekretarijat za uređenje prostora organizovao dvije velike akcije čišćenja u 2021. i u 2022. godini u kojima su učestvovali pripadnici RE populacije. Akcija čišćenja magistralnog puta Nikšić–Danilovgrad i akcija čišćenja na izletištu Manitovac kod Nikšića. Nemamo uvid u račune jer je koordinaciju tih akcija radilo Komunalno preduzeće a akcija je bila na dobrovoljnoj osnovi.

*Takođe, NVO **Centar za romske inicijative** je u 2023. godini podnio jedan zahtjev Sekretarijatu za uređenje prostora i zaštitu životne sredine 07-sl. od 04.04.2023. za korišćenje javne površine na Trgu slobode u Nikšiću za što su i dobili saglasnost za dan 06.04.2023. godine u periodu od 11 do 12h. Zahtjev se odnosio na postavljanje banera u cilju promocije kampanje „**Smanjenjem predrasuda do jednakih mogućnosti u crnogorskom društvu**“.*

*U sklopu Stambenog sektora koji obuhvata naš Sekretarijat imali smo iseljenje iz baraka na lokaciji koja je predviđena za izgradnju Vatrogašnog doma za potrebe Službe za zaštitu i spašavanje. Sa pripadnikom RE populacije Hasani Ćamilom potpisan je **sporazum** (br. 02-031-2358, od 04.09.2023.godine) o davanju na korišćenje stambene jedinice od 51m². Što se tiče legalizacije mi nemamo uvid ko su podnosioci zahtjeva za legalizaciju tj. kojoj ciljnoj grupi pripadaju građani koji su podnijeli zahtjev. Takođe, u nacrtu Zakona o legalizaciji postoji stavka koja predviđa popust za legalizaciju bespravnih objekata koja obuhvata i RE populaciju za koju je predviđen popust od **80%**.*

- **Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj SO Nikšić**

Na pitanje Sekretaru Sekretarijata za komunalne poslove i saobraćaj SO Nikšić gđinu **Vidaku Krtolici**: „*Da li je Vaš sekretarijat u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godine finansijski ili organizaciono podržao zahtjeve, akcije ili inicijative koje su organizovali ili u kojima su učestvovali predstavnici RE populacije?* (Ako je odgovor potvrđan navesti koje ste zahtjeve, akcije ili inicijative podržali i dostaviti nam podatke za svaku godinu posebno.) U dopisu br.09-364-sl od 21.12 2023god. dobili smo sljedeći odgovor:

Vezano za Vaš dopis koji se odnosi na dostavljanje informacija za potrebe izrade evaluacionog izvještaja o analizi rada lokalne uprave kada je u pitanju socio-ekonomski položaj RE populacije u periodu 1.01.2021. do 31.12.2023. godine dostavljamo Vam spisak aktivnosti koje je Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj sproveo u izvještajnom periodu:

2021. godina:

1. **Asfaltiranje sedam krakova kroz romsko naselje na Gračanici, ukupne površine 730 m² i dva kraka kroz RE naselje Brlja, ukupne površine od 200 m²;**
2. **Sanacija udarnih rupa u RE naseljima u ulicama „Budo Tomović“ i „Put pored Gračanice“;**
3. **Dogradnja javne rasvjete u RE naseljima u Ulici „Put pored Gračanice“ u dužini od 1.000 m, na dijelu od baraka do raskrsnice sa Ulicom „Buda Tomovića“ (mosta na Gračanici);**
4. **Izgradnja atmosferske kanalizacije u RE naseljima u Ulici „Buda Tomovića“ (od Ulice „Vuka Karadžića“ do recipijenta – korita rijeke Gračanice) u dužini od 452 m. Vrijednost investicije iznosi 47.396,20 €;**
5. **Rekonstrukcija vodovodne mreže u RE naseljima u Ulici „Put pored Gračanice“, u dužini od 180m. Rekonstrukcijom je zamijenjen postojeći cjevovod novim cjevovodom većeg promjera, čime je obezbijeđeno urednije vodosnabdijevanje korisnika RE naselja. Vrijednost investicije iznosi 1.451,01€**
6. **Crpljenje septičkih jama u RE naseljima za objekte na Gračanici u III, IX i XII mjesecu. Ukupan iznos usluge crpljenja iznosi 405,03€.**
7. **U kontinuitetu su uklanjane divlje deponije u RE naseljima u ulicama „Buda Tomovića“, „Put pored Gračanice“ i sa RE naselja Brlje.**

2022. godina:

1. *Rekonstrukcija Ulice „Buda Tomovića“ u istoimenom RE naselju u dužini od 490 m. Radovi su obuhvatili izmještanje šahtova kanalizacije i dovođenje na projektovanu kotu, sanaciju asfaltnog kolovoza, izgradnju betonskih trotoara i postavljanje horizontalne i vertikalne signalizacije. U sklopu radova izvršena je rekonstrukcija atmosferske kanalizacije, korekcija – nivelisanje šaht poklopaca i slivnih rešetki. Vrijednost investicije iznosila je 136.954,44 €;*

2. *Sanacija udarnih rupa u RE naseljima u ulicama „Buda Tomovića“ i „Put pored Gračanice“.*

3. *Crpljenje septičkih jama u RE naseljima za objekte u naselju pod Trebjesom u V, VII i XII mjesecu. Ukupan iznos usluge crpljenja iznosio je 395,57€.*

4. *U kontinuitetu su uklanjane divlje deponije u RE naseljima iz ulicama „Buda Tomovića“, „Put pored Gračanice“ i sa RE naselja Brlje.*

2023. godina:

1. *Crpljenje septičkih jama za objekte u RE naselju pod Trebjesom u II, III, V, VI, VII, VIII, IX, X i XI mjesecu. Ukupan iznos usluge crpljenja iznosio je 1.940,07€.*

2. *Učešće u akciji „Čišćenje i uređenje RE naselja“ angažovanjem mehanizacije za čišćenje deponija uz rijeku Gračanicu pored romskih i egipćanskih naselja;*

3. *U kontinuitetu su uklanjane divlje deponije u RE naseljima iz ulicama „Buda Tomovića“, „Put pored Gračanice“ i sa RE naselja Brlje.*

- **Turistička organizacija opštine Nikšić**

Na naše pitanje direktoru TO Nikšić gdinu Mitru Baraću: „**Da li ste kao TO u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godine finansijski ili organizaciono podržali zahtjeve ili inicijative koje su organizovali ili u kojima su učestvovali predstavnici RE populacije?** (Ako je odgovor potvrđan navesti koje ste zahtjeve ili inicijative podržali i dostaviti nam podatke za svaku godinu posebno.) U dopisu br. 619-23 od 19.12.2023. god, dobili smo sljedeći odgovor:

Turistička organizacija Nikšić je u decembru 2023. godine podržala realizaciju čišćenja i uređenja deponije Gračanice koja se nalazi u RE naselju

„Budo Tomović“. Akciju su organizovale **4 RE NVO: NVO „Romski forum za integracije“, NVO „Romsko srce“, NVO „Udrženje Roma 'Budo Tomović' i NVO „Omladinski romski klub 'Trebjesa'“**. Finansijska podrška za realizaciju ove akcije od strane Turističke organizacije iznosila je 150,00 €.

- **Komisija za raspodjelu sredstava opštine Nikšić za podršku projektima NVO**

Na naše pitanje gospodinu **Marku Perućici**, predsjedniku Komisije za raspodjelu sredstava Opštine Nikšić za podršku projektima NVO: „**Da li su na Konkursima za raspodjelu sredstava za NVO Opštine Nikšić u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godine, kroz podnošenje projektne aplikacije učestvovali predstavnici RE NVO i da li je Komisija odobrila i finansijski podržala realizaciju nekog projekta sa kojim su aplicirali predstavnici RE NVO?**“ (Ako je odgovor potvrđan navesti broj aplikacija i broj odobrenih projekata RE NVO za svaku godinu posebno.) U dopisu br. 02-031-sl, od 18.12.2023. god dobili smo sljedeći odgovor:

*U skladu sa Vašim zahtjevom informišemo Vas da je u izvještajnom periodu od 2021. do 2023. godine, na Konkursu za raspodjelu sredstava za finansiranje projekta NVO za 2021. godinu podržana RE NVO „Romsko srce“ za projekat „Podrška boljem socijalnom statusu djece i mladih RE zajednice u Nikšiću“ u ukupnom iznosu od **4.084,80 €**. Na konkursu za raspodjelu sredstava za 2023 godinu konkurisala je i RE NVO „Carep – Centar za afirmaciju RE populacije“ Nikšić ali projekat nije dobio podršku za finansiranje.*

Zaključak:

Kao primjer dobre prakse u izvještavanju i kvalitetu prikupljenih informacija potrebnih za izradu ovog evaluacionog izvještaja o analizi rada lokalne uprave kada je u pitanju socio-ekonomski položaj RE populacije za vremenski period počev od 01.01.2021. do 31.12.2023. godine navodimo izvještaj Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje opštine Nikšić.

Kao „negativan primjer“ netransparentnog „izvještavanja“ navodimo Sekretarijat za finansije, razvoj i preduzetništvo opštine Nikšić, kome smo Više puta slali zahtjev za dostavljanje informacija za potrebe izrade ovog evaluacionog izvještaja o analizi rada lokalne uprave kada je u pitanju socio-ekonomski položaj RE populacije za vremenski period počev od 01.01.2021. do 31.12.2023. godine i nažalost nijesmo dobili nikakav odgovor, a pitali smo ih: „Da li su u izvještajnom periodu od

2021. do 2023. godine budžetom Opštine Nikšić bila predviđena (i isplaćena) sredstva za sprovođenje akcionog plana za RE populaciju? (Ako je odgovor potvrđan navesti koliko je isplaćeno sredstava za realizaciju sprovođenja akcionog plana za RE populaciju, kao i krajnjeg korisnika tih sredstava i dostaviti nam podatke za svaku godinu posebno.) Da li je u periodu od 2021. do 2023. godine bilo zahtjeva vašem Sekretarijatu za finansijsku podršku od predstavnika romske i egipćanske zajednice ili RE NVO? (Ako je odgovor potvrđan navesti koliko ste zahtjeva podržali, kao i visinu odobrenih sredstava. Molimo Vas da nam podatke dostavite za svaku godinu posebno).

Preporuke:

- **Povećati sredstva iz budžeta Opštine Nikšić za finansijsku, materijalnu, socijalnu ili drugu vrstu pomoći za predstavnika romske i egipćanske zajednice koji su u stanju socijalne potrebe i definisati jasne kriterijume za dodjelu tih sredstava;**
- **Unaprijediti način finansiranja programa RE organizacija civilnog društva putem novčane podrške prioritetima predviđenim planskim dokumentima opštine Nikšić u cilju očuvanju kulturnih i jezičkih identiteta RE zajednice;**
- **Poboljšati socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Nikšiću kroz definisanje jasnih, mjerljivih indikatora za sprovođenje Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021–2025. godine;**
- **Povećati učešće predstavnika RE NVO u radnoj grupi za izradu novog LPA opštine Nikšić za bolju socijalnu inkluziju RE zajednice;**
- **Povećati učešće predstavnika RE populacije i RE NVO u radnim grupama i komisijama koje se odnose na pripremu i sprovođenje akcionih planova opštine Nikšić, a koji se tiču boljih uslova života RE populacije;**
- **Obezbediti afirmativne mjere za zapošljavanje predstavnika RE populacije u lokalnoj zajednici, koje se finansiraju iz lokalnog budžeta Opštine Nikšić;**
- **Povećati broj stambenih jedinice koje su u vlasništvu Opštine Nikšić koje mogu koristiti predstavnici RE zajednice u stanju socijalne potrebe;**

- U sklopu Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno starije SO Nikšić otvoriti „kancelariju za podršku RE“ u cilju poboljšanja uslova života RE zajednice, koji bi uz dosadašnjeg jednog zaposlila još dvoje pripadnika ove populacije;
- Iz budžeta Opštine Nikšić obezbijediti sredstva za sprovođenje aktivnosti iz oblasti društvene brige za javno zdravlje, a u cilju podizanja nivoa informisanosti romskog i egipćanskog stanovništva o zdravijem stilu života, očuvanja zdravlja dece i odraslih, odnosno reproduktivne sposobnosti žena iz RE zajednice;
- Uz podršku Kancelarije za prevenciju narkomanije opštine Nikšić povećati broj predavanja, tribine i radionice u RE naseljima sa predstavnicima RE populacije u cilju podizanja svijesti i informisanosti o bolestima zavisnosti i posljedice korišćenja PAS- a na zdravlje stanovništva, a prvenstveno mladih;
- Poboljšati komunikaciju između nadležnih sekretarijata i izabranih predstavnika Roma i Egipćana u RE naseljima kada se radi o prostornom planiranju, čišćenju i uređenju tih naselja;
- Organizovati obuku za pisanje projekata za RE NVO, kako bi se povećalo učešće RE NVO na Konkursima za dodjelu finansijskih sredstava za projekte i programe nevladinih organizacija opštine Nikšić;

3. Socijalna zaštita i pomoć

Prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite te obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite ostvaruju se u skladu s odredbama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Socijalna i dječja zaštita predstavlja niz mjera i programa namijenjenih podršci pojedincima i porodicama s nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, obuhvatajući prevenciju, pomoć u zadovoljenju osnovnih životnih potreba i pružanje podrške. Njen primarni cilj je poboljšanje kvaliteta života i osnaživanje pojedinaca i porodica za samostalan i produktivan život.

U skladu s dostupnim informacijama iz dokumentacije lokalne samouprave, primjećujemo trenutne nedostatke u pristupu informacijama o Romima i Egipćanima u Nikšiću, s obzirom na istek Lokalnog akcionog plana o socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana za period 2018-2022, a nedostatak novog plana za 2023. Ovi nedostaci predstavljaju izazove u praćenju i unapređenju situacije ovih zajednica.

Istraživanje sprovedeno u okviru projekta „Očuvanje i razvoj nacionalnog identiteta – promocija istorije, kulture, jezika i drugih obilježja nacionalnog identiteta romske i egipćanske populacije istraživanjem i objavljivanjem publikacije o pripadnicima/cama romske i egipćanske populacije na teritoriji opštine Nikšić“ iz 2016/17. godine pruža relevantne podatke:

Socijalni status:

Raznolike porodične strukture, pri čemu 47.64% ispitanika izjavljuje tešku materijalnu situaciju.

Pravni status:

65.97% posjeduje ličnu dokumentaciju, dok neki nemaju sredstva za njeno obezbjeđenje.

Zdravstvena zaštita:

Oko 69.11% posjeduje zdravstvenu dokumentaciju, a 81.67% uživa zdravstvene usluge.

Uslovi stanovanja:

Raznoliki uslovi stanovanja, pri čemu 76.44% izjavljuje prisustvo otpada u naselju i 46.60% stambenih objekata prokišnjava.

Iako Lokalni akcioni plan za 2023-2028 nije usvojen, važno je napomenuti da se briga o socijalnoj inkluziji i razvoju lokalnih socijalnih usluga odražava u novom Planu za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj lokalnih

socijalnih usluga za period 2022-2026. Ovaj dokument postavlja ciljeve i smjernice za unapređenje situacije u 2023. godini, čime pruža osnovu za daljnje analize i akcije.

Prilog 1: Tačka 5 Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj lokalnih socijalnih usluga – servisa za period 2022-2026. godine

Локални план за унапређење социјалне инклузије и развој локалних социјалних услуга - сервиса за период 2022-2026.

5. РОМИ И ЕГИПЋАНИ

Стратешки циљ: Повећана социјална инклузија Рома/киња и Египћана/ки и обезбијеђени програми и адекватне услуге подршке у заједници				
Активности	Индикатори	Носиоци активности	Вријеме реализације	Извори финансирања
1.1. Анализа стања и реализованих активности и мјера, сходно активностима Локалног плана за социјалну инклузију Рома и Египћана у општини Никшић за период 2018-2022. године	<ul style="list-style-type: none"> Идентификован број (не)реализованих активности и мјера Утврђене препоруке за даљу реализацију активности и мјера постојећег плана кроз овај Локални план (по областима Локалног плана) Повећан број реализованих активности и мјера 	<ul style="list-style-type: none"> Локална самоуправа надлежна Министарства надлежне институције, јавне установе НВО 	2022- 2023.	<ul style="list-style-type: none"> Редовна буџетска средства надлежна Министарства надлежне институције, јавне установе Донатори
1.2. Идентификовати (не)легализоване стамбене објекте	<ul style="list-style-type: none"> Идентификован број (не)легализованих стамбених објеката Утврђене нерегуларности и проблеми/пропусти због којих исте није могуће легализовати Повећан број легализованих објеката 	<ul style="list-style-type: none"> Локална самоуправа надлежна Министарства 	2022 – 2026.	<ul style="list-style-type: none"> Редовна буџетска средства Донатори надлежна Министарства
1.3. Анализа стања ромских насеља и идентификација активности и мјера које је потребно предузети	<ul style="list-style-type: none"> Идентификовано стање на терену Повећан број постављених контејнера, уређених насеља, зелених површина око стамбених објеката, лежећих 	<ul style="list-style-type: none"> Локална самоуправа 	2022 – 2026.	<ul style="list-style-type: none"> Редовна буџетска средства Донатори
1.4. Организовати кампање о значају здравствене заштите и могућностима спровођења	<ul style="list-style-type: none"> Најмање једна кампања на годишњем нивоу Повећан број корисника/ца здравствене заштите међу РЕ популацијом 	<ul style="list-style-type: none"> НВО надлежно Министарство здравствене установе 	2022 – 2026.	<ul style="list-style-type: none"> Редовна буџетска средства Донатори
1.5. Ојачати капацитете РЕ медијатора у здравственом систему	<ul style="list-style-type: none"> Одржан број РЕ медијатора на локалном нивоу Повећан број корисника/ца здравствене заштите међу РЕ популацијом 	<ul style="list-style-type: none"> Међународна НВО 	2022 – 2026.	<ul style="list-style-type: none"> Донатори
1.6. Оснажити образовне институције на локалном нивоу у сврху повећања квалитета образовања ромске и египћанске популације	<ul style="list-style-type: none"> Повећан број активности реализованих у сврху повећања квалитета образовања РЕ популације Повећан број дјеце, младих и одраслих РЕ популације у образовном систему Повећан број оснажених родитеља дјеце РЕ популације о значају образовања дјеце 	<ul style="list-style-type: none"> Локална самоуправа НВО надлежно Министарство образовне институције 	2022 – 2026.	<ul style="list-style-type: none"> Редовна буџетска средства Донатори
1.7. Увођење прилагођених едукативних програма за Роме и Египћане за повећање нивоа квалификација и вјештина	<ul style="list-style-type: none"> Повећан број прилагођених едукативних програма за РЕ Повећан број припадника РЕ који су стекли додатне квалификације и вјештине 	<ul style="list-style-type: none"> ЗЗЦГ – Биро рада Никшић НВО 	2022 – 2026.	<ul style="list-style-type: none"> Редовна буџетска средства Донатори

Извор: Локални план за унапређење социјалне инклузије и развој локалних социјалних услуга – сервиса за период 2022-2026. година доступан и на www.niksic.me

Kada razmatramo Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Opštini Nikšić za period 2018-2022, posebno se ističe angažman Centra za romske inicijative iz Nikšića u saradnji sa Opštinom Nikšić, uz podršku međunarodne organizacije Care International. Ovaj plan usmjerava se na područje socijalne i dječje zaštite, kao i zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama. Ključna prava koja su obuhvaćena socijalnom i dječjom zaštitom uključuju osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite.

Dva značajna problema, koji su od interesa za lokalnu zajednicu i na koje se usmjerava povećana pažnja u posljednjim godinama, su prosjačenje i ugovoreni dječji brakovi. Lokalna samouprava aktivno pristupa ovim pitanjima putem posjeta zajednici, javnih izjava o problemima, te kroz posjete Dnevnom Centru „Defendologija“. Defendologija centar, kao licencirani servis, fokusira se na rad s djecom ugroženom radnom eksploatacijom, uključujući prosjačenje i druge oblike trgovine ljudima. Značajna tema koja zahtijeva intenzivan dijalog i zajedničke pregovore je podrška izgradnji prostora Dnevnog centra „Defendologija“. Iako su svi potrebni dokumenti, uključujući zemljište i građevinsku dozvolu, dostupni, finansijska podrška izostaje.

Takođe, Centar za romske inicijative prikuplja sredstva za izgradnju skloništa za žrtve dječjeg ugovorenog braka, što takođe zahtijeva pažnju i podršku Opštine kako bi se poboljšao pristup romskoj i egipćanskoj zajednici. U posljednje tri godine, prema zahtjevima upućenim Lokalnoj samoupravi, dostavljeni su izvještaji o realizaciji Lokalnog akcionog plana za 2021. i 2022. godinu. Trenutno je u toku analiza vezana za izradu novog LAP-a za socijalnu inkluziju romske i egipćanske zajednice, čime se prati implementacija mjerljivih aktivnosti definisanih u prethodnom planu.

U ovom dijelu Lokalnog akcionog plana 2018-2022, a vezano za 2021. i 2022. nalazile su se sljedeće mjerljive aktivnosti, čije praćenje sprovodimo iz dobijenih izvještaja za svaku ponaosob godinu.

1. Povećanje stepena informisanosti o pravima iz oblasti socijalne i dječije zaštite	1.1. Direktna rad u romskoj i egipćanskoj zajednici kroz kampanje i radionice	Centar za socijalni rad, nadležno ministarstvo, NVO, lokalna uprava	- broj realizovanih aktivnosti - broj kampanja i radionica - broj pripadnika/ca RE populacije na aktivnostima	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	1.2. Pružanje podrške pri prikupljanju dokumentacije za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne zaštite	Lokalna uprava, NVO, nadležno ministarstvo, Centar za socijalni rad, MUP	- broj podnijetih zahtjeva - broj riješenih zahtjeva	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
2. Povećanje stepena uključenosti lokalnih institucija u procesu sprječavanja i prevencije dječijih i ugovorenih brakova i ukazivanje romskoj i egipćanskoj populaciji na posledice ovih pojava	2.1 Priprema i izvođenje treninga za lokalne i državne službenike	NVO, nadležna ministarstva, lokalna uprava, Centar za socijalni rad, Uprava policije	- broj održanih treninga - broj učesnika/ca	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.2. Priprema i realizacija edukativnih aktivnosti za RE zajednicu	NVO, nadležna ministarstva, lokalna uprava, Centar za socijalni rad, Uprava policije	- broj održanih treninga - broj učesnika/ca	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.3. Povećati nadležnosti postojećeg tima za nasilje u porodici	Centar za socijalni rad, NVO, nadležna ministarstva, lokalna uprava, Uprava policije	- ojačan tim sa jasno definisanim ulogom i nadležnostima	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.4. Formiranje lokalnog terenskog multidisciplinarnog tima sastavljenog od predstavnika lokalnih i državnih institucija, nevladinih organizacija i mladih iz romske i egipćanske zajednice za prevenciju ugovorenih brakova	NVO, nadležna ministarstva, lokalna uprava, Centar za socijalni rad, Uprava policije	- formiran tim - broj sastanaka	- 2018./2019.	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori

3. Suzbijanje i smanjenje nasilja u porodici i nasilja nad ženama	3.1. Edukacije o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama	NVO, lokalna uprava, nadležno ministarstvo, Centar za socijalni rad, Uprava policije	- broj realizovanih edukacija - broj učesnika/ca	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	3.2. Razvijati sistem za podršku porodici i rad sa izvršiocima nasilja	Centar za socijalni rad, NVO, nadležna ministarstva, lokalna uprava	- broj sprovedenih programa - broj korisnika/ca	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	3.3. Jačanje psiho-socijalne podrške kroz multidisciplinarni pristup na reintegraciji žrtava porodičnog nasilja	Centar za socijalni rad, NVO, zdravstvene ustanove	- formiran servis za psiho-socijalnu podršku - broj pruženih usluga	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	3.4. Ojačati postojeći lokalni sistem integrativnog i multidisciplinarnog pristupa zaštiti od nasilja kroz redovno održavanje sastanaka i definisanjem obaveza sa posebnim osvrtom na RE zajednicu	Multidisciplinarni operativni tim za nasilje u porodici, Centar za socijalni rad, lokalna uprava	- broj sastanaka - broj predmeta	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	3.5. Edukativne aktivnosti o zlostavljanju i zanemarivanju djece i promocija Porodičnog zakona, sa službenicima i sa RE zajednicom	NVO, Centar za socijalni rad, Uprava policije, obrazovne ustanove, lokalna uprava	- broj edukativnih aktivnosti - broj učesnika/ca - broj flajera	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori

Izvor: <http://crink.me/wp-content/uploads/2018/06/Lokalni-akcioni-plan.pdf>

Evidentno je da mnogi parametri u vezi sa socijalnom zaštitom i pomoći ostaju konstantni, s obzirom na složenost problema koji zahtijeva kontinuiran pristup kroz saradnju različitih institucija i organizacija. Iz razgovora sa službenicima lokalne samouprave jasno proizlazi prepoznavanje nadležnosti institucija i uticaj nevladinih organizacija koje su pokazale kvalitetan rad sa RE zajednicom. Uloga lokalne samouprave, prema njihovom shvaćanju, ogleda se u monitoringu i učestvovanju u određenim aktivnostima, što pokazuje razumijevanje i važnost rada u određenim oblastima.

Iz izvještaja o realizaciji aktivnosti definisanih u Lokalnom akcionom planu Opštine Nikšić za period 2018-2022, vidljivi su ostvareni rezultati u okviru strateškog cilja – **Unaprijeđena socijalna i dječja zaštita i zaštita od nasilja u porodici i nasilja nad ženama**. Službenici Centra bezbjednosti Nikšić sprovodili su akciju „Prosjak“ tokom 2021. godine, s rezultatom od 20 akcija i zatečenih 94 maloljetna lica u prosjačenju. Preduzete su pravne mjere protiv zakonskih zastupnika-roditelja, sa ukupno 62 podnesene prekršajne prijave.

U istom periodu, podneseno je ukupno 38 prekršajnih prijava protiv lica romske nacionalnosti, u kojima su žrtve takođe bila lica romske nacionalnosti, zbog nasilja u porodici. Osim toga, podnijeta je 1 krivična prijava protiv lica romske nacionalnosti za krivično djelo nasilje u porodici. U saradnji sa Sektorom za borbu protiv kriminala, podnesene su 2 krivične

prijave protiv dva lica romske nacionalnosti, a žrtve su bile maloljetne djevojčice.

U potdclju – **Povećanje stepena informisanosti o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite**, JU Centar za socijalni rad redovno obilazi romska naselja u opštini Nikšić, pružajući informacije o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite. Tokom 2021, 85 pripadnika RE populacije dobilo je jednokratnu novčanu pomoć, a njih 77 ostvarilo pravo na materijalno obezbjeđenje porodice.

NVO Centar za romske inicijative je pružao usluge korisnicima od januara do decembra 2021, uključujući kopiranje i pisanje zahtjeva, osiguravanje pregleda, savjetovanje, te je obezbjeđena podrška pri prikupljanju dokumentacije. Također, uočava se kontinuirana podrška djeci i roditeljima kroz programe jačanja porodica i rad sa djecom, a niz aktivnosti usmjerenih na smanjenje prosjačenja, podizanje svijesti o pravima, te stvaranje mogućnosti za rad Dnevnog centra „Defendologija“. Tokom 2021. godine, Dnevni centar je bio izuzetno aktivan, i njegovu podršku ima 101 dječak i 95 djevojčica, kao i 72 majke i 59 očeva.

U sklopu aktivnosti, posebno se ističe uspješno kompletiranje dokumentacije i dobijanje građevinske dozvole za izgradnju novog objekta Dnevnog centra „Defendologija“ u blizini naselja pod Trebjesom, kroz napore predstavnika/ca ove organizacije.

Sve navedene aktivnosti ukazuju na ozbiljan pristup i napore lokalnih institucija i organizacija u ostvarivanju ciljeva socijalne inkluzije, s posebnim fokusom na smanjenje nasilja, prosjačenja i jačanje svijesti o pravima i podršci porodicama.

- **Rezultati monitoringa LAP-a za 2022. godinu:**

Strateški cilj – Zaštita od nasilja u porodici i nasilja nad ženama

Tokom 2022. godine, policijski službenici OB Nikšić sproveli su 87 aktivnosti iz svoje nadležnosti prema pripadnicima RE populacije, fokusirajući se na slučajeve nasilja u porodici. Podnijeto je ukupno 85 prekršajnih prijava zbog nasilja u porodici, pri čemu je 86 lica iz RE zajednice označeno kao izvršioци nasilja, dok se 113 lica iz iste zajednice pojavljuju kao žrtve nasilja.

U potdclju – Povećanje stepena informisanosti o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite, JZU Centar za socijalni rad redovno obilazi romska naselja u opštini Nikšić.

Aktivnost – Osposobljavanje korisnika za produktivan život u zajednici

U okviru maloljetničke delikvencije, JU Centar za socijalni rad za opštine Nikšić, Plužine i Šavnik je tokom 2022. godine evidentirao 7 korisnika kroz sudsku mjeru nadzora zakonskog zastupnika, 5 korisnika kroz sudsku mjeru nadzora organa starateljstva i 4 korisnika kroz sudsku mjeru obavljanja društveno korisnog rada iz RE zajednice. Takođe, kroz sudske odluke u slučajevima razvoda braka i starateljstva nad djecom, evidentirane su 4 porodice iz RE zajednice. Stručni tim JU Centar za socijalni rad obavljao je savjetodavni rad sa disfunkcionalnim porodicama s ciljem prevazilaženja problema.

Kada je riječ o praćenju zanemarivanja djece, evidentirano je 42 slučaja u prosjačenju, 36 žrtava ugovorenog braka, 1 dijete i 5 porodica zbog zanemarivanja i neadekvatne brige o djeci. Sedmoro djece iz RE populacije smješteno je u različite ustanove tokom 2022. godine.

Aktivnost – Podrška porodici Centra za djecu i porodicu u riziku od prosjačenja „Defendologija“ (program podrške porodici PPP)

Dnevni centar za djecu ugroženu eksploatacijom od prosjačenja obuhvatio je 10 porodica (15 roditelja i 33 djece iz RE zajednice).

Za 2023. godinu, nema dostupnih izvještaja iz Opštine, ali se kontinuiranim praćenjem i radom sa zajednicom, kao i mapiranjem terena, izdvajaju rezultati koji obuhvataju 341 učesnika iz naselja Rudarsko, Budo Tomović, Zvjerinjak, Brlja i Humci. Uzorak obuhvata 184 roditelja (78 majki i 79 očeva), 100 dječaka i 84 djevojčice. Mapiranjem su identifikovani članovi domaćinstava i prikupljeni relevantni podaci za daljnje aktivnosti i podršku RE zajednici.

Primate li neki vid socijalne pomoći:

Analiza dobijenih rezultata ukazuje na zabrinjavajuću situaciju u kojoj se nalazi određeni dio ispitane populacije. Naime, čak 31,3% ispitanika ne ostvaruje nikakav prihod, što ih stavlja u kategoriju građana koji se suočavaju sa ozbiljnim socijalnim izazovima. Ove porodice se, pretežno, oslanjaju na sakupljanje sekundarnih sirovina što im je osnovni izvor preživljavanja, nalazeći se tako na marginama društva. Značajno je napomenuti da se radi uglavnom o višečlanim porodicama koje su se već više puta obraćale lokalnoj samoupravi za osnovne potrebe kao što su stanovanje, električna energija, vodovod, kanalizacija, pomoć u liječenju članova porodice ili dobijanje neophodne dokumentacije.

Rezultati istraživanja ukazuju na podijeljena mišljenja među pripadnicima romske i egipćanske populacije o pristupu lokalne samouprave. Ipak, suština je da je došlo do promjena u funkcionisanju sistema od stupanja na snagu nove vlasti. Svi predstavnici romskih naselja i organizacija su imali priliku da iznesu svoje stavove i probleme, a lokalna samouprava je delegirala odgovornosti relevantnim Sekretarijatima kako bi se pravovremeno riješili trenutni ili aktuelni problemi, kao i pružila pomoć i podršku.

Naročito je važno istaći angažovanje resornog Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje, koji redovno posjećuje romska naselja, evidentira i analizira postojeću situaciju te promptno reaguje. Ova praksa predstavlja korak u pravom smjeru ka poboljšanju socijalnog statusa ove populacije. Međutim, nužno je da se dalje razvijaju i implementiraju mjere kako bi se dugoročno unaprijedila situacija i pružila trajna podrška onima koji se suočavaju s teškoćama.

Preporuke:

Iz teksta se mogu izvući preporuke za poboljšanje položaja romske i egipćanske zajednice u dijelu socijalne zaštite i pomoći:

1. Aktualizacija Lokalnog akcionog plana:

- Preporučuje se hitno usvajanje novog Lokalnog akcionog plana za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana za period 2023/4-2028. kako bi se unaprijedila situacija ovih zajednica.
- Povećanje transparentnosti i pristupa informacijama o Romima i Egipćanima, uključujući redovno ažuriranje informacija.

2. Socijalna inkluzija i podrška:

- Fokusiranje na podršku raznolikim porodičnim strukturama i pojedincima sa teškom materijalnom situacijom.

- Obezbeđivanje finansijske podrške za izgradnju Dnevnog centra „Defendologija“ i skloništa za žrtve dječjeg ugovorenog braka.

3. Osnaživanje lokalnih socijalnih usluga:

- Praćenje i analiza implementacije Planova za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj lokalnih socijalnih usluga.
- Intenziviranje dijaloga i zajedničkih pregovora sa zajednicom, posebno u vezi s podrškom izgradnji prostora Dnevnog centra „Defendologija“.

4. Saradnja sa NVO-ima i međunarodnim organizacijama:

- Nastavak i jačanje saradnje lokalne samouprave sa nevladinim organizacijama
- Podsticanje finansijske podrške i angažmana međunarodnih organizacija u rješavanju specifičnih problema zajednice kroz uključivanje i aktivan dijalog

5. Socijalna podrška i edukacija:

- Povećanje stepena informisanosti o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite među pripadnicima romske i egipćanske zajednice.
- Implementacija programa jačanja porodica, smanjenje prosjačenja i podizanje svijesti o pravima.

6. Pratiti i reagovati na specifične izazove:

- Praćenje i rješavanje problema prosjačenja i ugovorenih dječjih brakova s posebnim fokusom lokalne samouprave.
- Osigurati odgovarajuće resurse za podršku žrtvama nasilja u porodici.

7. Uključivanje lokalne samouprave:

- Nastavak angažmana lokalne samouprave u posjetama zajednici, javnim izjavama o problemima i aktivnom učestvovanju u rješavanju problema.
- Promovisanje participacije pripadnika romske i egipćanske zajednice u kreiranju politika koje ih direktno pogađaju.

Ove preporuke su usmjerene ka jačanju socijalne inkluzije, poboljšanju pristupa osnovnim uslugama, podršci ranjivim grupama, i izgradnji partnerstva između lokalne samouprave, NVO-a i međunarodnih organizacija.

- **Zdravstvena zaštita**

Zdravstveni sistem u Opštini Nikšić suočava se s izazovima u vezi s pristupom i kvalitetom zdravstvene zaštite za pripadnike romske i egipćanske (RE) zajednice. Samo 69.11% ove populacije posjeduje zdravstvenu dokumentaciju, a tek 81.67% koristi zdravstvene usluge. Ovi podaci ukazuju na značajan jaz u pristupu zdravstvenim resursima, što direktno utiče na njihov životni vijek, koji je znatno kraći u odnosu na većinsku populaciju.

Najprije, nizak nivo obrazovanja i informisanosti među pripadnicima RE zajednice predstavlja osnovne uzroke problema. Nedovoljan stepen obrazovanja dovodi do neinformisanosti o opštim pravima, uključujući i ona u oblasti zdravlja. Ova dva ključna problema – nedovoljan stepen obrazovanja i apatridija – zajedno stvaraju ozbiljne prepreke u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu.

Činjenica da je životni vijek RE populacije značajno kraći od vijeka većinske populacije jasno ukazuje na hitnost i neophodnost promjene trenutnog stanja. Naponi usmjereni ka obrazovanju i informisanju o pravima, posebno u oblasti zdravlja, postaju ključni kako bi se prevazišli ovi izazovi i unaprijedila zdravstvena situacija ove zajednice.

U cilju smanjenja jaza u pristupu zdravstvenim uslugama, neophodno je ulagati u obrazovanje pripadnika RE zajednice. Podizanje nivoa obrazovanja pruža osnovu za informisanje o osnovnim pravima, uključujući prava u oblasti zdravlja. Paralelno s tim, rad na rješavanju pitanja apatridije doprinosi stvaranju stabilnijeg društvenog okvira koji podržava ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu.

Uvođenje edukativnih programa, kampanja i aktivnosti koje su prilagođene specifičnim potrebama RE zajednice predstavlja ključni korak ka prevazilaženju ovih izazova. Time se ne samo poboljšava informisanost o pravima, već se i stvara osnova za dugoročno unapređenje zdravstvene situacije ove populacije, čime se doprinosi izjednačavanju zdravstvenog standarda između različitih društvenih grupa.

U Lokalnom akcionom planu koji obuhvata period 2021. i 2022. navode se sljedeće predviđene aktivnosti.

Prilog 3: Lokalni akcijski plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2018-2022. (Zdravlje)

2. Unaprijediti preventivnu zdravstvenu zaštitu	2.1 Kampanje o reproduktivnom zdravlju	NVO, nadležno ministarstvo, zdravstvene ustanove	- broj kampanja	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.2. Kampanje o obaveznoj vakcinaciji djece	NVO, nadležno ministarstvo, zdravstvene ustanove	- broj kampanja	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.3. Informativne aktivnosti o postojanju i radu savjetovališta u Domu zdravlja	NVO, nadležno ministarstvo, zdravstvene ustanove	- broj realizovanih informativnih aktivnosti	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.4. Organizovanje preventivnih zdravstvenih pregleda	NVO, nadležno ministarstvo, zdravstvene ustanove	- broj pregleda	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori

Kada govorimo o zdravstvenoj zaštiti Roma/kinja i Egipćana/ki, kao i u drugim oblastima, i ovdje postoji problem statusa. Tačnije, veliki broj pripadnika/ca ove populacije nema regulisano osiguranje ili, čak nema ni zdravstvenu dokumentaciju. Samom Strategijom je definisana potreba da se uspostavi medijacija između zdravstvenog sistema i pripadnika romske i egipćanske populacije. Drugim riječima, potrebno je uspostaviti 'most' posredstvom kog će pripadnici romske i egipćanske populacije ostvariti prava koja imaju u okviru definisanog zdravstvenog sistema.

Strateški cilj za 2021. godinu u unapređenju zdravstvene zaštite za romsku i egipćansku populaciju u Opštini Nikšić postavljen je s ciljem smanjenja dispariteta u pristupu zdravstvenim uslugama. Da bi se postigao ovaj cilj, JZU Dom zdravlja Nikšić sproveo je niz redovnih aktivnosti, posebno fokusiranih na dječju populaciju od 0 do 15 godina, uključujući i pripadnike RE dječje populacije.

U okviru Dječjeg dispanzera, sprovedeni su kako kurativni, tako i preventivni pregledi, usmjereni na rano otkrivanje i sprečavanje zdravstvenih problema kod djece. Ovo je od suštinskog značaja s obzirom na ranjivost ove populacije. Potpisivanjem Memoranduma o saradnji i razumijevanju sa NVO „Romsko srce“ 15. decembra 2021. godine, Dom zdravlja Nikšić uspostavio je konkretnu saradnju sa ciljem poboljšanja zdravstvene zaštite pripadnika RE populacije.

Navedenim Memorandumom predviđeno je da izabrani doktor Doma zdravlja ordinira u okviru RE ambulante dva puta mjesečno, svaki put u trajanju od 4 sata. Ova inicijativa ima direktan pozitivan uticaj na zdrav-

stveni status stanovnika naselja Budo Tomović i pod Trebjesom, gdje žive pripadnici RE populacije. Posvećenost ovom pristupu ukazuje na konkretne korake ka rješavanju problema nejednakog pristupa zdravstvenim uslugama.

Saradnja između Ministarstva zdravlja i organizacije Help, sprovedena u okviru programa socijalnog uključivanja Roma i Egipćana, dodatno doprinosi unapređenju zdravstvene zaštite. Sastanak direktora Doma zdravlja i predstavnika njemačke organizacije „Help“ rezultirao je angažovanjem RE medijatora, čiji je zadatak poboljšanje pristupa zdravstvenim uslugama za pripadnike ove populacije. Ovaj pristup posredovanja ima potencijal da značajno unaprijedi informisanost, povjerenje i efikasnost u pružanju zdravstvene zaštite za romsku i egipćansku zajednicu u Opštini Nikšić.

Projekat „Povezanost svih aktera u lokalnim zajednicama za socijalnu inkluziju Romkinja i Egipćanki u Crnoj Gori“, čiji je nosilac Centar za romske inicijative, postavljen je s opštim dugoročnim ciljem poboljšanja pristupa i povećanja kvaliteta pružanja usluga Romkinjama, posebno u oblastima zaštite seksualnog, reproduktivnog zdravlja i majčinstva, prevencije rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, obrazovanja, ranih udaja i drugih pitanja od značaja za ovo stanovništvo.

U okviru Mini akcionog plana za oblast zdravstva u Nikšiću, realizovane su konkretne aktivnosti usmjerene ka unapređenju zdravlja Romkinja i Egipćanki. Za 11 pripadnica ove zajednice sprovedeni su preventivni ginekološki i ultrazvučni pregledi, pružajući im adekvatnu zdravstvenu podršku. Saradnja sa ginekološkom ordinacijom dr Mijanović rezultirala je doprinosom od 20% u okviru realizacije ovog projekta, pokazujući posvećenost i partnerstvo između zdravstvenih ustanova i nevladinih organizacija.

Projekat je zaključen informativnom kampanjom pod nazivom „Ti odlučuješ o svom životu i o životu drugih“. Tokom novembra 2021. godine, oko 150 pripadnika/ca romske i egipćanske zajednice u Nikšiću informisano je o simptomima virusa COVID-19, načinu prenosa, preventivnim mjerama i značaju vakcinacije. Ovaj dio projekta ima značajan doprinos u podizanju svijesti o važnosti zdravlja, posebno u kontekstu pandemije, unapređujući pristup informacijama i edukaciji unutar zajednice.

Ovim projektom ostvareni su konkretan doprinos i poboljšanja u oblasti zdravstva za Romkinje i Egipćanke u Nikšiću, naglašavajući važnost saradnje između organizacija civilnog društva, zdravstvenih ustanova i lokalne zajednice u ostvarivanju strateških ciljeva socijalne inkluzije

Strateški cilj za unapređenje zdravstvene zaštite romske i egipćanske populacije u Opštini Nikšić za 2022. godinu fokusiran je na rješavanje osnovnih problema s kojima se suočava pripadnici RE zajednice u ostvarivanju prava iz oblasti zdravstvene zaštite. Osnovna problematika obuhvata neposjedovanje osiguranja, neregulisan pravni status, nedostatak dokumenta, nedovoljnu informisanost i nizak stepen obrazovanja.

Ključna strategija za postizanje ovog cilja jeste jačanje kapaciteta RE medijatora u zdravstvu. Ova uloga medijatora igra ključnu ulogu u premošćavanju jaza između potreba pripadnika RE populacije i dostupnih usluga u zdravstvenom sistemu. Edukacija, informisanje i podrška od strane RE medijatora mogu značajno doprinijeti osnaživanju ove zajednice i poboljšanju pristupa zdravstvenim resursima.

NVO Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore, poznat i kao „Defedologija“, igra ključnu ulogu u pružanju podrške članovima porodica RE zajednice koji su imali virus COVID-19. Ova podrška uključuje isporuku hrane, lijekova i drugih neophodnih potrepština. Kontinuirane aktivnosti Doma zdravlja Nikšić, usmjerene na podizanje svijesti i informisanosti o značaju zdravstvene zaštite, posebno o reproduktivnom zdravlju i vakcinaciji djece iz romsko-egipćanske zajednice, doprinose dugoročnom unapređenju zdravstvene situacije.

„Defendologija“ takođe igra ulogu posrednika između zajednice i zdravstvenih ustanova, koristeći memorandum o saradnji sa Domom zdravlja i bolnicom kao osnovu za svoje aktivnosti. Ova saradnja čini važan temelj za kontinuirano pružanje podrške pripadnicima RE zajednice.

Uz to, saradnja između „Defedologije“ i Opštine Nikšić, posebno u dijelu zdravstva, uspostavlja se kroz partnerstvo sa Kancelarijom za prevenciju narkomanije. Ova saradnja fokusirana je na prevenciju kroz edukacije, radionice, tribine i savjetodavni rad, posebno naglašavajući oblasti zdravlja, bolesti zavisnosti, štetne posljedice po zdravlje, vršnjački pritisak, tehnike otpora, razvoj socijalnih vještina i prevenciju kockanja među mladima. Sve ove aktivnosti zajedno doprinose integralnom pristupu unapređenju zdravstvene zaštite i socijalne inkluzije romske i egipćanske populacije u Opštini Nikšić.

Preporuke:

Na osnovu prikazanih informacija, mogu se izvući neki ključni predlozi i preporuke za unapređenje zdravstvene situacije Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Opštini Nikšić:

1. Edukacija o zdravstvenim pravima:

- Sprovođenje programa obrazovanja i podizanja svijesti o zdravstvenim pravima unutar romskih i egipćanskih zajednica. Ovo uključuje informisanje o dostupnim zdravstvenim uslugama, procesu osiguranja, i važnosti redovnih medicinskih pregleda.

2. Bolja pristupačnost zdravstvenih usluga:

- Postavljanje RE medijatora u zdravstvu (inicijativom i podrškom Opštine a ne međunarodnih donatora sa ograničenim periodom trajanja angažmana) koji će služiti kao most između zajednice i zdravstvenih ustanova. Ova uloga može uključivati pomoć u dobijanju zdravstvenih dokumenata, razumijevanju procedura, i pružanje podrške tokom medicinskih pregleda.

5. Programi prevencije i kontrole bolesti:

- Razvijanje i sprovođenje programa prevencije bolesti, posebno usmjerenih ka reproduktivnom zdravlju, vakcinaciji djece, i kontroli širenja zaraznih bolesti. Ovi programi trebaju biti prilagođeni potrebama romskih i egipćanskih zajednica.

6. Saradnja s NVO-ima:

- Jačanje saradnje između lokalnih zdravstvenih ustanova, Opštine Nikšić i nevladinih organizacija koje pružaju podršku ovoj zajednici. Partnerstva poput onog sa NVO „Romsko srce“ mogu poslužiti kao model za efikasnu saradnju.

7. Prevazilaženje problema pravne nesigurnosti:

- Rad na rješavanju pitanja apatridije i regulisanju pravnog statusa Roma/kinja i Egipćana/ki kako bi im se omogućio pristup zdravstvenim uslugama i osiguranju.

8. Kontinuirano praćenje i evaluacija:

- Uvođenje sistema za praćenje i evaluaciju efikasnosti implementiranih programa i mjera. Ovo će omogućiti lokalnoj samoupravi da prilagodi strategije na osnovu stvarnih potreba i rezultata.

9. Razvoj specifičnih programa za djecu:

- Posebna pažnja treba se posvetiti zdravstvenim potrebama djece u romskim i egipćanskim zajednicama. Programi prevencije, redovni medicinski pregledi i pristup hitnim zdravstvenim uslugama za djecu trebaju biti prioritet.

10. Inkluzivni pristup vakcinaciji:

- Aktivnosti usmjerene ka inkluzivnom pristupu vakcinaciji, posebno u kontekstu pandemije. Edukacija o značaju vakcinacije i obezbjeđivanje lako dostupnih punktova za vakcinaciju mogu značajno poboljšati stopu vakcinacije u zajednici.

11. Mentalno zdravlje:

- Razvijanje programa za mentalno zdravlje prilagođenih potrebama Roma i Egipćana, uz poseban fokus na prevenciju i pružanje podrške u slučajevima stresa, traume i drugih mentalnih izazova. Ovo uključuje edukaciju o mentalnom zdravlju, dostupnost savjetovanja i podršku zajednici.

12. Inkluzivna komunikacija:

- Razvijanje inkluzivnih programa komunikacije koji uzimaju u obzir jezičke i kulturne specifičnosti Roma i Egipćana. Ovo će poboljšati razumijevanje informacija o zdravlju i pristup zdravstvenim resursima.

13. Unapređenje higijenskih uslova:

- Implementacija programa za unapređenje higijenskih uslova u naseljima Roma i Egipćana, sa posebnim fokusom na dostupnost čistih voda, sanitarnih objekata i higijenskih edukacija koje će poboljšati opšte zdravstvene uslove.

14. Radne inicijative:

- Razvijanje programa koji podržavaju zapošljavanje Roma i Egipćana u sektoru zdravstva, pružajući im priliku za obuku i sticanje vještina koje će unaprijediti njihovu ekonomsku situaciju i povećati svijest o zdravlju.

15. Učešće zajednice u odlučivanju:

- Aktivno uključivanje predstavnika Roma i Egipćana u procese odlučivanja koji se odnose na zdravstvene politike i programe. Ovo će obezbijediti da se strategije razvijaju u skladu sa stvarnim potrebama zajednice.

16. Međunarodna saradnja:

- Razvijanje međunarodne saradnje s organizacijama i institucijama koje se bave pitanjima zdravlja Roma i Egipćana. Razmjena iskustava i resursa može doprinijeti boljoj implementaciji programa i politika.

17. Monitoring i izvještavanje:

- Uspostavljanje sistema za monitoring i izvještavanje o zdravstvenim indikatorima. Redovno praćenje napretka omogućiće pravovremeno prepoznavanje problema i potreba za prilagođavanjem strategija.

18. Kulturno senzitivno obrazovanje zdravstvenih radnika:

- Obezbjediavanje kulturno senzitivnog obrazovanja za zdravstvene radnike kako bi se osiguralo da pružanje zdravstvene zaštite bude prilagođeno kulturnim specifičnostima Roma i Egipćana, čime se podstiče povjerenje i saradnja.

19. Praćenje socijalne inkluzije:

- Praćenje i evaluacija socijalne inkluzije Roma i Egipćana na lokalnom nivou, uključujući pristup obrazovanju, zaposlenju i drugim ključnim resursima. Ovo će pružiti cjelovit uvid u poboljšanje njihovog opšteg stanja.

Sve ove preporuke treba uzeti u obzir kao dio cjelovite strategije za unapređenje zdravstvene situacije Roma i Egipćana, uz uvažavanje njihovih specifičnosti i uključivanje zajednice u razvoj i sprovođenje programa.

- **Stanovanje**

Romska i egipćanska populacija u Nikšiću suočava se sa značajnim izazovima u vezi sa uslovima života, posebno u pet izolovanih naselja koja nisu dio gradskog središta. Ovi građani žive u vrlo lošim uslovima koji ne ispu-

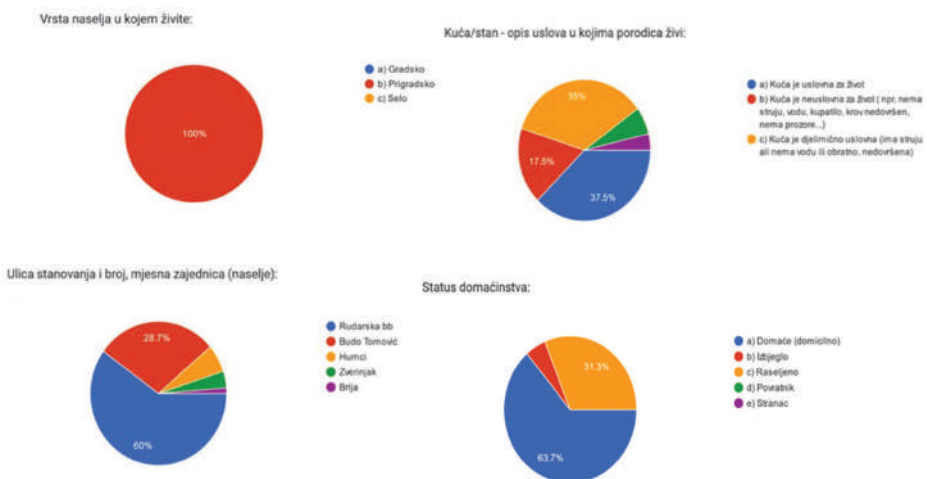
njavaju osnovne standarde pristojnog života. Problemi su vidljivi u mnogim aspektima, uključujući snabdijevanje strujom, vodom, kanalizacijom, odvozom smeća, teškoćama s nelegalno sagrađenim objektima i izuzetno lošim materijalima od kojih su neki od tih objekata izgrađeni.

Naselja u kojima žive članovi ovih zajednica često su izdvojena i nepristupačna, što dodatno otežava pružanje adekvatnih usluga i podrške. Ovi problemi postaju posebno ozbiljni tokom zimskih mjeseci kada neuslovnim barakama nedostaje adekvatna termička izolacija, a krovovi često prokišnjavaju. Osim toga, loša elektroenergetska mreža i nepravilne instalacije predstavljaju ozbiljnu opasnost, kao što je potvrđeno i tragičnim incidentom požara u aprilu, koji je rezultirao gubitkom tri života.

Legalizacija objekata je pitanje od suštinskog značaja, ali se suočava sa značajnim izazovima. Inicijativa Opštine za legalizacijom je pokrenuta, ali postoje prepreke koje otežavaju proces, a istek Lokalnog akcionog plana do 2022. godine dodatno naglašava potrebu za ubrzanjem tog procesa.

Istraživanje koje je sproveo „Defendologija“ centar, kroz direktno anketiranje članova RE zajednice, pružilo je uvid u stvarne potrebe i izazove s kojima se suočavaju ovi građani. Ova saznanja su od suštinskog značaja za formulisanje konkretnih mjera i politika koje će adekvatno adresirati specifične potrebe ove zajednice, poboljšavajući njihove životne uslove i doprinoseći socijalnoj inkluziji.

Prema istraživanju „Defendologija“ centra direktnim anketiranjem RE zajednice dobijeni su odgovori većinskog dijela stanovništva iz ovih zajednica:

Opština Nikšić je u prethodnim godinama preduzela značajne korake ka stambenom zbrinjavanju porodica, kako raseljenih tako i domicilnih, s posebnim naglaskom na naseljima Trebjesa i Humci. Iako su postignuti određeni ciljevi u skladu s Lokalnim akcionim planom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana do 2022, postoje i dalje izazovi koji zahtijevaju nastavak sličnih napora.

U okviru podcila 2 navedenog plana, koji se odnosi na uređenje romskih naselja, postavljeni su ciljevi, neki od njih su već postignuti, dok postoje i izazovi koje treba adresirati:

Regulisanje problema rasvjete: Postavljanje rasvjete je ostvareno, ali postoje problemi s održavanjem. Svjetiljke su u posljednjih pola godine u lošem stanju, što stvara sigurnosne rizike, naročito duž puteva kojima djeca idu u školu. Pitanje održavanja rasvjete i poboljšanja osvjetljenja treba dodatno razmotriti i unaprijediti.

Podizanje svijesti RE populacije: Cilj je da se podigne svijest o odlaganju smeća, održavanju naselja, sadnji zelenih površina i promociji kulturnog stanovanja. Kontinuirane edukativne aktivnosti mogu dodatno unaprijediti ovo područje i doprinijeti zajedničkom odgovornom ponašanju.

Obezbjeđivanje poligona za igru: Iako je postignut cilj postavljanja igrališta u naselju pod Trebjesom, potrebno je uzeti u obzir primjedbe zajednice o lokaciji. Bezbjednosni aspekti, uključujući saobraćaj i izloženost kamionima, trebaju se pažljivo razmotriti kako bi se osiguralo sigurno okruženje za djecu.

Postavljanje kontejnera za smeće: Cilj je postavljanje kontejnera kako bi se spriječila formiranja divljih deponija, što je ostvareno. Međutim, potrebno je kontinuirano pražnjenje i dodatne edukativne inicijative kako bi se smanjila praksa odlaganja smeća pored kontejnera.

Čišćenje i ozelenjavanje naselja: Ove mjere doprinose estetici i opštem dobrostanju zajednice. Programi održavanja zelenih površina i čišćenja trebaju biti kontinuirani kako bi se održao pozitivan uticaj na okolinu.

Rekonstrukcija puteva i postavljanje usporivača brzine: Ovo su ključni aspekti poboljšanja infrastrukture u naseljima. Pored rekonstrukcije puteva, važno je osigurati bezbjednost saobraćaja uspostavljanjem prinudnih usporivača brzine.

Nastavak sličnih inicijativa i saradnje sa zajednicom je ključan kako bi se unaprijedili uslovi života za romsku i egipćansku populaciju u Nikšiću.

Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj Opštine Nikšić je imao značajne aktivnosti u vezi s infrastrukturom i komunalnim uslugama u romskim naseljima tokom 2021, 2022. i 2023. godine. Evo nekih ključnih tačaka:

- 1. Rekonstrukcija vodovodne mreže:** Tokom jula 2021, rekonstruisana je vodovodna mreža u Rudarskoj ulici, s ukupnom vrijednošću radova od 1.454,01€. Ovo je doprinijelo poboljšanju vodosnabdijevanja u toj oblasti.
- 2. Asfaltiranje puta u romskom naselju Gračanica:** Krakovi puta u romskom naselju Gračanica, površine 730,34 m², asfaltirani su tokom aktivnosti izvedenih u julu 2021. godine. Ova intervencija doprinosi boljoj povezanosti naselja.
- 5. Crpljenje septičkih jama:** Tokom marta, septembra i decembra 2021, vršeno je crpljenje septičkih jama u ulici Put pored Gračanice, sa utroškom sredstava od 405,03€. Ova aktivnost doprinosi očuvanju sanitarnih uslova u naselju.
- 6. Redovni odvoz smeća i održavanje javne rasvjete:** Tokom 2021, 2022. i 2023. godine, Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj redovno je vršio odvoz smeća i održavanje javne rasvjete u romskim naseljima. Ovaj kontinuirani rad doprinosi opštem kvalitetu života u tim zajednicama.
- 7. Rekonstrukcija ulice u naselju Budo Tomović:** U 2022. godini, Opština Nikšić je izvršila rekonstrukciju ulice u naselju Budo Tomović. Ove intervencije uključivale su postavljanje asfalta, trotoara, atmosferske kanalizacije, vertikalne i horizontalne signalizacije, te usporivača saobraćaja.
- 8. Uklanjanje divljih deponija:** U saradnji sa Ministarstvom ekologije, Zajednicom opština Crne Gore i DOO Zaštita prostora Crne Gore, tokom novembra izvršeno je kompletno uklanjanje svih divljih deponija uz put pored Gračanice.

Uz navedene radnje, postoji i osvrt na problematiku legalizacije prostora u kojem žive Romi i Egipćani. Većina ispitanika smatra da je legalizacija preskupa i komplikovana, dok mnogi i dalje nemaju regulisanu dokumentaciju za svoje domove. Bezbjednost prostora često je izazov, posebno zbog vlažnosti i problema sa krovovima tokom kišnih dana.

Predstavnici Opštine Nikšić, uključujući Sekretara za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje, obišli su tri romska i egipćanska naselja kako bi se bolje upoznali sa stvarnim problemima i zajedno s predstavnicima zajednice radili na njihovim rješenjima. Ovo je korak ka boljem razumijevanju i unapređenju uslova života ove populacije.

Preporuke:

1. Hitna intervencija za zimski period:

- Organizacija hitnih intervencija tokom zimskih mjeseci kako bi se poboljšali uslovi stanovanja u neuslovnim barakama. Ovo može uključivati distribuciju toplih odjeća, ćebadi i hitne popravke krovova.

2. Nastavak legalizacije objekata:

- Ubrzanje procesa legalizacije objekata u romskim naseljima, uz poseban fokus na prevazilaženju prepreka koje otežavaju taj proces. Ovo može uključivati dodatnu podršku u prikupljanju potrebne dokumentacije.

4. Održavanje infrastrukture:

- Povećanje investicija u održavanje infrastrukture, uključujući redovno održavanje javne rasvjete, puteva i vodovodne mreže. Hitno je riješiti probleme sa svjetiljkama i osigurati bezbjednost duž puteva kojima djeca idu u školu.

5. Edukacija i podizanje svijesti:

- Sprovođenje kontinuiranih edukativnih programa o odlaganju smeća, održavanju naselja, sadnji zelenih površina i promociji kulturnog stanovanja. Ove aktivnosti treba usmjeriti na podizanje svijesti među članovima romskih i egipćanskih zajednica.

7. Sigurno okruženje za djecu:

- Proučavanje primjedbi zajednice o postavljanju igrališta u naselju pod Trebjesom kako bi se osiguralo sigurno okruženje za djecu. Razmotriti bezbjednosne aspekte, uključujući saobraćaj i izloženost kamionima, kako bi se poboljšala bezbjednost igrališta.

8. Održavanje zelenih površina:

- Kontinuirano održavanje zelenih površina i čišćenje naselja kako bi se poboljšala estetika i opšte dobrostanje zajednice. Razmotriti programe održavanja zelenih površina i čišćenja kao dio dugoročne strategije.

10. Saradnja sa zajednicom:

- Nastavak i jačanje inicijativa za saradnju sa zajednicom. Održavanje dijaloga između lokalne samouprave, predstavnika zajednica i nevladinih organizacija kako bi se zajedno radilo na rješavanju problema i unapređenju uslova života.

11. Transparentnost i praćenje:

- Povećanje transparentnosti u vezi s aktivnostima lokalne samouprave u romskim naseljima. Uvođenje mehanizama praćenja napretka kako bi se obezbijedilo da se postavljeni ciljevi iz Lokalnog akcionog plana ostvaruju u zadatim rokovima.

Ove preporuke treba prilagoditi specifičnim potrebama i resursima Opštine Nikšić, a njihova implementacija zahtjeva saradnju svih relevantnih aktera, uključujući lokalnu samoupravu, predstavnike zajednica i druge partnerske organizacije.

Analiza socijalne zaštite, pomoći, zdravstvene zaštite i stanovanja za romsku i egipćansku zajednicu u Opštini Nikšić pruža uvid u napore lokalne uprave, nevladinih organizacija i samih članova zajednice u poboljšanju životnih uslova, prava i dostojanstva ovih zajednica. Dokument prepoznaje postignuća u promovisanju inkluzivnosti i jednakosti, ističući važnost otvorenog dijaloga i saradnje između svih relevantnih aktera.

U oblasti socijalne zaštite, prepoznaju se nedostaci u pristupu informacijama o Romima/kinjama i Egipćanima/kama, naglašavajući potrebu za novim Lokalnim akcionim planom o socijalnoj inkluziji. Ipak, ističe se angažman Centra za romske inicijative i podrška lokalne samouprave, posebno u suočavanju sa specifičnim izazovima kao što su prosjačenje i ugovoreni dječji brakovi.

U oblasti zdravstvene zaštite, identifikovani su ozbiljni izazovi u pristupu i kvalitetu zdravstvenih usluga za romsku i egipćansku populaciju. Nepo-

sjedovanje zdravstvene dokumentacije od strane značajnog broja članova zajednice direktno utiče na njihov životni vijek. Iako su preduzeti određeni koraci ka poboljšanju pristupa, naročito kroz saradnju sa nevladinim organizacijama, kao i angažovanjem RE medijatora, još uvijek je neophodno ulagati u edukaciju i informisanje kako bi se dugoročno unaprijedila zdravstvena situacija.

4. Ekonomski status i zapošljavanje

Na osnovu mapiranja terena, koje je u okviru svoje redovne djelatnosti sproveo Dnevni Centar „Defendologija“ obuhvaćen je uzorak od **341** učesnika koji dolaze iz sljedećih naselja: Rudarsko, Budo Tomović, Zvjerinjak, Brlja i Humci. Od ukupnog broja uzorka obuhvaćeno **184** roditelja (**78** majki i **79** očeva), takođe je obuhvaćeno **100** dječaka i **84** djevojčice.

83.5% članova porodice je upisano u matični registar rođenih, **12.7%** posto nije upisano u matični registar rođenih. **1.3%** ih je u procesu dobijanja državljanstva.

47.5% radi za dnevnicu, **1.3%** sakuplja sekundarne sirovine, **21.2%** je zaposlono radni odnos, **3.7%** dobija pomoć od rodbine, **66.3%** korisnici materijalnog obezbjeđenja, **3.7%** čine penzioneri. Niža stopa zaposlenosti majki u odnosu na očeve (**93.8%** majki je nezaposleno i **64.1%** očeva je nezaposleno).

95% ispitanika (roditelja) ne zna da čita i da piše pa je stoga jasno da je stepen pismenosti veoma nizak. **32** djece predškolskog uzrasta kojima je pružena pomoć i medijacija prilikom upisa u vrtić. Uzorkom je utvrđeno i to da **13** djece treba da upiše prvi razred osnovne škole.

U svjetlu suštinskih pitanja ekonomske stabilnosti, zapošljavanja, građanskog statusa i ličnih dokumenata, učešća u donošenju odluka i oblasti obrazovanja, imperativ je analizirati napore lokalne uprave Opštine Nikšić kako bi se unaprijedili životni uslovi, prava i dostojanstvo Roma/kinja i Egipćana/ki. Ova analiza predstavlja dublji uvid u dinamiku društvenih odnosa u spomenutim oblastima, sa posebnim naglaskom na inkluzivnost, jednakost i pravičnost za ove zajednice.

Posmatrajući ekonomski status i zapošljavanje, važno je analizirati mjere koje lokalna uprava preduzima kako bi olakšala pristup ovim ključnim segmentima društva. Pored toga, razmatranje građanskog statusa i ličnih dokumenata iz perspektive sociologa i pravnika omogućava nam sagledavanje stvarnih izazova u ostvarivanju osnovnih prava, te kako lokalna uprava interveniše radi otklanjanja prepreka.

Učešće u donošenju odluka predstavlja vitalan aspekt društvenog angažmana i participacije. Kroz sociološki i pravni prizmu, analiziraćemo dosadašnje inicijative, poput formiranja Romskog parlamenta koja je NVO CAREP predložila i dodatno istražiti kako se zajednica Roma/kinja i Egipćana/ki integriše u procese donošenja odluka na lokalnom nivou.

Obrazovanje, kao ključna komponenta društvenog razvoja, zahtijeva posebnu pažnju. U ovom dijelu analize ćemo se fokusirati na mjere koje lokalna uprava preduzima kako bi poboljšala pristup obrazovanju za pripadnike romske i egipćanske zajednice. Sociološki aspekt će istražiti društvene dinamike u obrazovnom sistemu, dok će pravni pristup ocjenjivati efikasnost politika i zakona u garantovanju prava na obrazovanje.

Kada pogledamo izvještaj (Opština Nikšić – Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje), „Realizacija Lokalnog akcionog plana za socijalnu inkluziju Roma/kinja Egipćana/ki u opštini Nikšić 2018-2022“, za 2021. godinu za oblast ekonomski status i zapošljavanje, ono što je Opština Nikšić planirala kroz Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma/kinja Egipćana/ki u opštini Nikšić 2018-2022, možemo vidjeti u narednom prilogu:

Cilj: Povećan broj pripadnika romske i egipćanske populacije u aktivnoj politici zapošljavanja.

Prilog:

Povećan broj pripadnika romske i egipćanske populacije u aktivnoj politici zapošljavanja					
PODCILJ	AKTIVNOST	NOSIOCI AKTIVNOSTI	INDIKATORI	VRE-MENSKI OKVIR	IZVORI FINANSIRANJA
1. Zapošljavanje na neodređeno	1.1. Zapošljavanje najmanje jednog lica romske i egipćanske populacije u organima lokalne samouprave	Lokalna uprava, ZZZCG	- zaposleno na neodređeno najmanje jedno lice RE populacije	2018-2022	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori

2. Promocija programa ZZZCG koji se odnose na dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i povećanje stepena stručne osposobljenosti	2.1. Kontinuirano održavanje obuka (pomoćni kuvar, ser-virka, so-barica, higi-jeničarke, ženski frizer, keramičar, autome-haničar, ...)	ZZZCG	<ul style="list-style-type: none"> • b r o j održanih obuka • broj pripadnika/ca RE populacije koji su završili obuke • udio pripadnika/ca RE populacije u ukupnom broju polaznika 	- kon-tinuirano	Budžeti na-dležnih in-stituci-ja, domaći i strani dona-tori
	2.2. Animiranje što većeg broja pripadnika/ca romske i egipćanske populacije za pohađanje kurseva engleskog jezika i in-formatičkog opismenja-vanja	ZZZCG	- povećan broj pripadnika/ca RE populacije koji su završili obuke	- kon-tinuirano	Budžeti na-dležnih in-stituci-ja, domaći i strani dona-tori

3. Informisanje i motivisanje poslodavaca o benefitima pri zapošljavanju romske i egipćanske populacije	3.1 Dopisi, sastanci, seminari i edukacije	ZZZCG, poslodavci, Unija poslodavaca	<ul style="list-style-type: none"> • broj poslanih dopisa poslodavcima • broj održanih sastanaka • broj realizovanih edukativnih aktivnosti 	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	3.2. Promotivne aktivnosti	ZZZCG, poslodavci, Unija poslodavaca	<ul style="list-style-type: none"> • broj promotivnih aktivnosti • broj informisanih poslodavaca 	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori

Iz priloga, uključujući Lokalni akcioni plan (LAP) za period 2018-2022. godine i izvještaje Opštine za isti period, primjećujemo nedostatak konkretnih programa koji bi stvarno doprinijeli unapređenju položaja ove zajednice. Opisi su ograničeni, a čak ni tri postavljena zadatka/cilja nijesu bila ostvariva. Kao prepreku prepoznavamo pandemiju COVID-19, NVO nijesu prepoznate kao nosioci aktivnosti od strane ključnih partnera i nedostatak političke volje.

Ono što je zabrinjavajuće u vezi sa 2022. godinom jeste da je samo 12 osoba bilo obuhvaćeno programom Javnog rada Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG). Ova populacija je bila angažovana na sezonskim poslovima, kako na našem primorju, tako i kod poslodavaca u Nikšiću. Detalji o ovim aktivnostima potiču iz izvještaja Opštine Nikšić – Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje pod nazivom „Realizacija Lokalnog akcionog plana za socijalnu inkluziju Roma/kinja i Egipćana/ki u opštini Nikšić 2018-2022, za 2022. godinu“.

Međutim, izostaju informacije i detalji koji se odnose na stanje zaposlenosti u 2022. godini, kao i na realizaciju aktivnosti definisanih kroz Lokalni

akcioni plan (LAP) za period od 2018. do 2022. godine s ciljem smanjenja nezaposlenosti u romskoj i egipćanskoj zajednici. Ova praznina u informacijama otežava procjenu napretka i stvarnih rezultata postignutih kroz planirane mjere tokom navedenog perioda.

Kada je u pitanju učešće u donošenju odluka, Opština Nikšić je angažovala jednog predstavnika zajednice.

Prava Roma i Egipćana u resornom vijeću zastupa Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje. Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj lokalnih socijalnih usluga/servisa 2022-2026, kojim su takođe definisane mjere i aktivnosti koje se odnose na romsku i egipćansku populaciju, takođe je jedan od strateških dokumenata kojim su obuhvaćene mjere podrške ovoj zajednici a u 2024. će biti donijet i Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana koji je istekao.

2021 – Posredstvom ZZZCG PJ Nikšić – 22 lica iz romske i egipćanske populacije je tokom 2021. godine bio radno angažovan i to većinom na sezonskim poslovima. Od ovog broja 15 lica muškog pola i 7 ženskog.

Zbog poznatih problema sa pandemijom virusa COVID 19, pojedine aktivnosti ZZZCG bile su svedene na minimum. Takođe, razlog za mali broj pripadnika RE populacije koji bi potencijalno mogli biti uključeni u neki od programa je njihovo nedovoljno obrazovanje. Konsultujući se sa NVO sektorom i Biroom rada Nikšić, konstatujemo da su na sljedećim pozicijama zaposleni pripadnici/ce romske i egipćanske populacije:

- službenik – 1 lice
- zdravstveni medijator (Helpov projekat) – 3 lica
- zdravstveni medijator (javni radovi – CAREP) – 7 lica
- medijatori u obrazovnim institucijama – 2 lica
- zaposleni u Komunalnom preduzeću – 53.

U 2023. godini, 31.07.2023 godine predsjednik Skupštine opštine Nikšić donio je Odluku o osnivanju Romskog omladinskog parlamenta, sa mandatom na godinu dana. Prvim sastankom članova/ca parlamenta zahtijevano je korigovanje samog naziva u Romsko-egipćanski omladinski parlament. Rad parlamenta za sada još nije uspostavljen.

Potrebno je intenzivirati aktivnosti koje motivišu zajednicu Roma i Egipćana da se uključe u traženje poslova. Treba razmotriti pružanje mogućnosti za stažiranje kod privatnih poslodavaca, povećati broj obuka putem Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) za osobe koje nijesu završile osnovnu školu i planirati dodatne obuke za srednjoškolce kroz Javni rad ZZZCG program za populaciju Roma i Egipćana. Opština treba razmotriti uključiti-

vanje „druge šanse za obrazovanje“ u budžet Opštine, pružajući mladima do 35 godina mogućnost vanrednog završetka srednje škole. Takođe, NVO koje se bave zapošljavanjem RE zajednice treba prepoznati kao partnere za realizaciju budućih aktivnosti za rješavanje problema nezaposlenosti ove zajednice. Ovo će im pružiti stvarnu priliku za usavršavanje i zapošljavanje kod privatnih/javnih poslodavaca. Važno je da se ova preporuka smatra ključnim korakom ka stvaranju održivih promjena u zajednici.

Opština Nikšić još uvijek nema LAP za RE zajednicu u vezi sa 2023. godinom, stanje RE zajednice u Nikšiću je izuzetno teško, što potvrđuje i istraživanje koje je sprovedla NVO CAREP – Centar za afirmaciju RE populacije. Prema njihovim nalazima, pretežna oslonjenost RE zajednice na sakupljanje sekundarnih sirovina kao osnovni izvor preživljavanja, rad na dnevnicu, prosjačenje, prodajom polovne robe/stvari na buvljaku. Istraživanjem je obuhvaćeno **68** domaćinstva – **380** članova nalazeći se tako na marginama društva. Od **68** domaćinstava, samo je **4** domaćinstva nisu odgovorila na ovo pitanje. 39,1% ispitanika su izjavili da imaju mjesečno primanje više od **200€**, dok **12,5%** imaju manje od 50€. Kada pogledamo po istraživanju Monstata za **2023**, ukupna vrijednost minimalne potrošačke korpe za jul 2023. godine iznosila je **824,2** euro, za avgust **841,1** eura, a za septembar **847,4** eura. Što je indikator da svih **68** porodica – **380** članova živi u ekstremnom siromaštvu.

Preporuke:

- 1. Izrada LAP-a i praćenje:** Hitno je potrebno da **Opština Nikšić** izradi Lokalni akcioni plan za RE zajednicu za 2023. godinu. Takođe, neophodno je uspostaviti redovno praćenje i izvještavanje o implementaciji plana.
- 2. Socijalna podrška i ekonomske prilike:** Razviti konkretne programe socijalne podrške koji će ciljati ekonomske aspekte života RE zajednice. Unaprijediti pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, stanovanju i posebno stvoriti programe za povećanje zapošljivosti.
- 3. Saradnja sa NVO sektorom:** Intenzivirati saradnju s NVO sektorom, posebno s organizacijama poput CAREP-a, koje već sprovode istraživanja i pružaju podršku RE zajednici.
- 4. Podizanje svijesti o ekstremnom siromaštvu:** Organizovati programe i kampanje koji će podići svijest u lokalnoj zajednici o ekstremnom siromaštvu u kojem živi RE zajednica.
- 5. Povećanje dostupnosti informacija:** Omogućiti bolji pristup informacijama o slobodnim radnim mjestima, obukama i mogućnostima za ekonomsko osnaživanje RE zajednice.

6. Izgradnja stambenih objekata: Intenzivirati napore na izgradnji novih stambenih objekata kako bi se obezbijedilo adekvatno stanovanje za RE zajednicu.

7. Kreiranje programa za mlade: Fokusirati se na programe obrazovanja i zapošljavanja za mlade RE osobe kako bi im se pružila prilika za bolju budućnost.

- **Obrazovanje i jezik – 2023.**

Najveći problemi u romskoj i egipćanskoj zajednici obuhvataju ekstremno siromaštvo, prisutnost stereotipa i predrasuda, potpuno odsustvo obrazovanja, zatvorenost grupe, ograničenja nametnuta tradicijom i kulturom, te nedostatak povjerenja u obrazovni sistem. Da bi se članovi romske i egipćanske zajednice integrisali u društvo i izgradili povjerenje u institucije, neophodna je kontinuirana podrška. Obrazovanje je ključno za zadovoljenje potreba u savremenom društvu, a vaspitno-obrazovni sistem treba raditi na razvoju demokratskih vrijednosti i stvaranju jednakih šansi za sve.

Zakonski je obavezno osnovno obrazovanje za svu djecu, ali se i dalje suočavamo s problemom nedovoljnog upisa i visokog drop-out-a. Roditelje treba osvijestiti o značaju obrazovanja, a mjere usmjerene na preventivno djelovanje su od suštinskog značaja. Socijalna isključenost, nedostatak interesa za obrazovanjem i netolerancija prema različitostima čine zajednicu zatvorenom.

Manji upis u srednje škole ukazuje na potrebu za većom pažnjom i podrškom učenicima. Podrška prilikom upisa na fakultet je ključna, budući da je mali broj pripadnika romske i egipćanske zajednice koji završe srednju školu.

Neformalno obrazovanje, kao dobrovoljni programi, postaje sve važnije. Obrazovanje odraslih treba težiti doživotnom učenju, ekonomskom osnaživanju pojedinca i smanjenju rizika od nezaposlenosti. Posebne mjere su potrebne za prevazilaženje jezičkih barijera i povećanje upisa romske i egipćanske djece u obrazovne ustanove. Obrazovanje predstavlja ključni temelj društvenog razvoja i individualnog napretka. U mnogim zajednicama, uključujući i romsku i egipćansku zajednicu, pitanje pristupa obrazovanju i kvalitetnog školovanja igra ključnu ulogu u prevazilaženju socio-ekonomske nejednakosti. Kroz Lokalni akcioni plan za Rome i Egipćane za 2024-2027, neophodno je prepoznati važnost podrške obrazovanju unutar ove zajednice.

Opština Nikšić je planirala da sprovodi za oblast – obrazovanje sljedeće aktivnosti;

Prilog: LOKALNI AKCIONI PLAN ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U OPŠTINI NIKŠIĆ ZA PERIOD 2018-2022 GODINE

Povećan broj djece pripadnika/ca romske i egipćanske zajednice u vaspitno – obrazovnom sistemu i kontinuirana podrška povećanju kvaliteta obrazovanja na svim nivoima					
PODCILJ	AKTIVNOST	NOSIOCI AKTIVNOSTI	INDIKATORI	VREMENSKI OKVIR	IZVORI FINANSIRANJA
1. Povećan broj djece u predškolskom obrazovanju	1.1. Organizovati informativne kampanje namijenjene roditeljima, sa posebnim osvrtom na pravo na besplatno pohađanje vrtića	NVO, nadležno ministarstvo, obrazovne institucije, Centar za socijalni rad	- broj organizovanih informativnih kampanja	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	1.3. Obezbijediti prevoz do vrtića	Lokalna uprava, NVO, nadležno ministarstvo, obrazovne institucije	- obezbijeden prevoz	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori

2. Povećan broj učenika/ca i unaprijeđen kvalitet osnovnog obrazovanja romske i egipćanske djece	2.1. Radionice sa roditeljima o značaju osnovnog obrazovanja	Lokalna uprava, NVO, nadležno ministarstvo, obrazovne institucije	<ul style="list-style-type: none"> • broj održanih radionica • broj roditelja na radionica 	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.2. Informisanje o zakonskoj obavezi pohađanja osnovne škole	Lokalna uprava, NVO, nadležno ministarstvo, obrazovne institucije	- broj roditeljskih sastanaka - broj upućenih poziva	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.3. Formiranje lokalnog tima za praćenje upisa, pohađanja škole, drop-out-a	NVO, nadležno ministarstvo, obrazovne institucije, lokalna uprava	- formiran tim i definisana njegova uloga	- 2018	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.4. Obuhvat učenika/ca RE populacije u vannastavnim aktivnostima i Učeničkom parlamentu	Nadležno ministarstvo, obrazovne institucije	- broj učenika/ca iz RE zajednice uključenih u vannastavne aktivnosti i Učenički parlament – 1 učenik/ca po razredu	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.5. Motivisanje djece za pohađanje dopunske nastave	Nadležno ministarstvo, obrazovne institucije	- 50% učenika/ca iz RE zajednice pohađa dopunsku nastavu	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.6. Podsticanje RE roditelja da preuzmu aktivnu ulogu u VO instituciji (roditeljski sastanci, Savjet	NVO, nadležno ministarstvo, obrazovne institucije	<ul style="list-style-type: none"> • broj roditeljskih sastanaka • predstavnik/ca RE roditelja u Savjetu roditelja 	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori
	2.7. Uspostavljanje podrške kroz asistiranje na časovima redovne nastave, radi prevazilaženja jezičke barijere	NVO, nadležno ministarstvo, obrazovne institucije	<ul style="list-style-type: none"> • pokrenuta inicijativa • broj asistenta/kinja 	- kontinuirano	Budžeti nadležnih institucija, domaći i strani donatori

- **Izveštaj Opštine Nikšić - Sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje**

Period Izveštavanja: 2021–2022.

1. Strateški Cilj:

- Kontinuirana podrška povećanju kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i značaja obrazovanja romske i egipćanske populacije.

2. Postignuti podciljevi i aktivnosti:

Podcilj - Povećan broj učenika/ca i unaprijeđen kvalitet osnovnog obrazovanja romske i egipćanske djece:

- Formiranje Tima za Pružanje Podrške učenicima RE populacije za praćenje upisa, pohađanja škole i smanjenje drop-out-a.
- Sprovedena studentska volonterska podrška u saradnji s UNICEF-om za pomoć u izradi domaćih zadataka i opismenjivanju.
- Organizacija individualnog rada s učenicima sa poteškoćama u učenju.
- Obezbijeđen besplatan prevoz za učenike I i II razreda.

3. Edukacija roditelja o značaju obrazovanja:

- Sproveden program „Roditeljstvo za cjeloživotno zdravlje“ u saradnji s resornim Ministarstvom.
- Pružena pomoć za upis u školu i nastavak školovanja.

4. Obuhvat učenika/ca RE populacije u vannastavnim aktivnostima i Učeničkom Parlamentu:

- Uključivanje predstavnika RE zajednice u Učenički Parlament, dopunsku i dodatnu nastavu, te vannastavne aktivnosti.

5. Razvijanje socio-emocionalnih kompetencija djece:

- U okviru Dnevnog Centra sprovedeni programi Heart i ECCD za razvoj socio-emocionalnih kompetencija djece.

6. Projekat „Jednak pristup u ostvarivanju dječjih prava“:

- Nosilac: Centar za romske inicijative
- Vrijeme realizacije: 01.08.2021–31.12.2021.
- Donator: UNICEF
- Postignuti rezultati u povećanju broja učenika/ca i unaprjeđenju kvaliteta srednjeg obrazovanja romske i egipćanske djece.

Zaključci:

- Postignuti rezultati u smanjenju drop-out-a, povećanju upisa u srednje škole, i unapređenju kvaliteta obrazovanja za romsku i egipćansku populaciju.
- Nastavak podrške i implementacije aktivnosti kako bi se dalje poboljšali obrazovni rezultati i socio-emocionalne kompetencije djece iz ovih zajednica.

Kada pogledamo izvještaj Opštine Nikšić – Sekretarijat za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje – 2023. godine koji nam je 29.01.2024. godine dostavio Sekretar ovog sekretarijata, možemo ukratko da sumiramo ono što su uradili za društveni angažman RE zajednice:

1. Program ROMACTED (Savjet Evrope):

- Opština Nikšić je nastavila saradnju kao partner u programu ROMACTED, čija je prva faza uspješno završena.
- Kroz ovaj program faza, realizovana su dva projekta uz finansijsku podršku EU, uključujući izgradnju dječjeg igrališta u romskom naselju pod Trebjesom.

2. Projekat „Moć znanja“:

- Realizacija projekta „Moć znanja“ s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija članova RE zajednice.
- Finansiran od strane evropskih partnera, projekt je uključivao obuke o preventivnim pregledima, reproduktivnom zdravlju, pisanju projektnih ideja, poslovnim vještinama, pisanju CV-ja i apliciranju za posao. (Broj mladih, cilj projekta „moć znanja“, ciljna grupa itd...)

3. Lokalni akcioni plan za Rome i Egipćane:

- Istekao je četvorogodišnji Lokalni akcioni plan, te su u toku pripreme za izradu novog strateškog dokumenta 2024. (koji se tek sad planira za pripremu)
- Planirana je posebna fokusiranost na ključne ciljeve i oblasti, uključujući obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu i stanovanje.

4. Materijalna podrška i pomoć:

- Opština Nikšić je odgovorila na zahtjeve RE zajednice, pri čemu su organizovani prijemi i evidentirani svi zahtjevi (koliko je lica podnijelo zahtjev, koliko je odobreno, koji su najviše potrebe zajednice?)

- Dodjela jednokratnih pomoći realizovana je u preko 60% slučajeva, najčešće u vidu paketa hrane, higijenskih proizvoda i novogodišnjih paketića. (Koliko je ukupno lica dobilo pomoć u vidu paketa hrane i sl?)

5. Rekonstrukcija infrastrukture:

- Završena je rekonstrukcija Ulice u Naselju Budo Tomović, gdje većinski žive porodice pripadnici RE zajednice. (Koliko je to sredstva iz budžeta Opštine, kilometara asfalta?)
- Rekonstrukcija je obuhvatala postavljanje asfaltnog sloja, trotoara, atmosferske kanalizacije, vertikalne i horizontalne signalizacije, te usporivača brzine saobraćaja.

6. Inicijative za stambena pitanja:

- Preduzete su aktivnosti kako bi se stvorili uslovi za izgradnju novih objekata za smještaj lica u stanju socijalne potrebe, uključujući pripadnike RE zajednice.
- Održani su sastanci sa predstavnicima institucija radi rješavanja problema nelegalnih stambenih objekata. (Koliko je nelegalnih stambenih objekata?)

7. Obilježavanje Međunarodnog dana Roma:

- Opština je redovno obilježavala Međunarodni dan Roma nizom kulturnih sadržaja, promovišući kulturu i identitet RE zajednice.
- Odlukom o formiranju Romskog omladinskog parlamenta, omogućeno je učešće u kreiranju politika relevantnih za RE populaciju. (Ko je inicijator – da li je Parlament mladih Roma uradio nešto za RE zajednicu?)

8. Saradnja sa NVO sektorom:

- Saradnja sa snažnim NVO sektorom koji se bavi pitanjima RE populacije postiže zapažene rezultate.
- Redovni sastanci sa predstavnicima NVO sektora radi identifikacije problema i pronalaženja rješenja.

Ukupno, Opština Nikšić je ostvarila značajan napredak u integraciji romske i egipćanske populacije kroz niz projekata, podršku, rekonstrukciju infrastrukture i aktivnosti usmjerene ka poboljšanju života članova RE zajednice.

Zaključak

U analizi koja se nalazi pred vama primjenom deskriptivno-kvalitativnog metoda smo došli do saznanja uz pomoć Ustava, Zakona, Ugovora, naučne literature, brošura, izjava i međunarodnih dokumenata o pravima i slobodama manjina kao i zabrani diskriminacije.

Takođe, cilj nam je bio da ono što je napisano na papiru provjerimo kako izgleda u praksi upravo iz perspektive pripadnika RE populacije te uporedo s tim prođemo kroz strategije koje direktno utiču na veću inkluziju RE populacije na nivou lokalne uprave grada Nikšića i projekata koji se sprovode radi suzbijanja diskriminacije i ojačavanja socio-ekonomskog položaja. S tim u vezi, uključili smo i kvantitativni pristup istraživanja te metodom zvanom CAPI (Computer-Assisted Personal Interviewing) ispitali uzorak od ukupno 100 pripadnika RE populacije na teritoriji Nikšića. Putem ličnih intervjuja uz pažljivo unaprijed definisana pitanja razgovarali smo i sa predstavnicima vlasti u okviru Opštine Nikšić i na taj način došli do konkretnih podataka u kojoj mjeri i na koji način se prilazi pospješivanju jednakosti manjinskih grupa, u ovom slučaju Roma i Egipćana i podizanju standarda u svim sferama njihovog života.

Možemo zaključiti da se prepoznaje ozbiljan pristup lokalne uprave ka ostvarivanju socijalne inkluzije, s fokusom na smanjenje nasilja, prosjačenja i podizanja svijesti o pravima manjina. Ključno je nastaviti s naporima ka stvaranju inkluzivnog društva, pružajući podršku onima koji se suočavaju s teškoćama kada je riječ o osnovnim životnim potrebama. Prije svega, fokus bi trebao biti na edukaciji, jezik kao glavno sredstvo komunikacije predstavlja temelj za dalji rast i razvoj i jedinu mogućnost za kvalitetno školovanje te bi napori u ovom smjeru značajno doprinijeli i povećanju životnog standarda uz prilike za dostojanstven rad i učenje nakon čega neminovno slijedi napredak u socio-ekonomskoj sferi života. Kako bi se prevazišli socijalni izazovi i poboljšao kvalitet života romske i egipćanske zajednice u Opštini Nikšić važno je napomenuti da se socijalna kohezija mora razvijati u tri pravca: socijalno uključivanje gdje se institucije bave na iskorjenjivanju siromaštva, nejednakosti i polarizacije, socijalni kapital u kom institucije podstiču građansko angažovanje i socijalna mobilnost. Sve navedeno je moguće jedino ukoliko su institucije u jednoj državi u stanju da podstaknu zajedničke vrijednosti i međusobnu saradnju, uz neophodno angažovanje pripadnika manjinskih naroda, inicijativu za građenje bolje budućnosti i jednakih prilika.

Dalje, razmišljajući van granica Crne Gore, regionalno, dokument koji je jedino pravno obavezujući jeste Okvirna konvencija Savjeta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina iz 1995. godine, međutim ista konvencija je ograničena *ratione loci*, pa se nameće potreba za usvajanjem univerzalno obavezujućeg međunarodnog ugovora u potpunosti posvećenog zaštiti prava manjina.¹⁰ Opšti mehanizmi za zaštitu prava manjina podrazumijevaju izvještaje i saopštenja drugih država, spor pred međunarodnim sudovima i predstave pojedinca i grupa. Osim toga, Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLP) pruža zaštitu manjinskim pravima u okviru člana 8 koji garantuje poštovanje privatnog i porodičnog života, člana 10 koji se tiče slobode izražavanja i člana 11 koji daje slobodu udruživanja i okupljanja. Ipak, nažalost, gore navedena prava su indirektna prava, te ESKLJ u ovom slučaju ima ograničenu nadležnost jer prateći međunarodno-pravne akte koji imaju za cilj zaštitu ljudskih prava, ne priznaje zaštitu kolektivnih prava.¹¹

S druge strane, gledajući na međunarodnom nivou autori poput Higginsa¹² i Castellina¹³ vjeruju da su manjine bolje bile zaštićene u periodu postojanja Društva naroda 1920-1945. godine, dok su danas na pravnom perifernom sistemu Ujedinjenih nacija. Svakako, u ovom smislu najvažniji dokument jeste Deklaracija Ujedinjenih nacija o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, vjerskih i jezičkih manjina usvojena je 1992. godine, države potpisnice su se obavezale da poštuju i štite nacionalni, etički, kulturni, vjerski identitet manjima kao i da usvoje zakone kako bi postigle ovaj cilj.

Na kraju, moramo dodati da autori poput Gilberta¹⁴ takođe navode da neodređenost pojma „nacionalna“ manjina može dovesti do problema ako uzmemo u obzir da je državljanstvo preduslov te da su recimo Romi, u velikoj mjeri lica bez državljanstva stoga su njihova prava i slobode ograničeni, kao i zaštita istih. Isti pisac tvrdi da pravo na samoopredeljenje pripada narodima a ne manjinama, zbog toga države strahuju da će da-

¹⁰ Ana Budak, „Pravni okvir zaštite prava manjina“, *Univerzitetska misao – časopis za nauku, kulturu i umjetnost* 17 (2019): 140-156, doi: 10.5937/univmis1918140B.

¹¹ Ivan Vukčević, *Poštovanje prava i položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori* (Podgorica: CEMI, 2021), 13, više dostupno na: <https://cemi.org.me/storage/uploads/IWkeusTbQKvsZpORHIsIjmKafrxvFvDwZXiTrkQk.pdf>.

¹² Nigel Higgins, „Advancing the Rights of Minorities and Indigenous Peoples: Getting UN Attention via the Universal Periodic Review,“ *Netherlands Quarterly of Human Rights* 32, br. 4 (2014): 379-407.

¹³ Joshua Castellino, „The protection of minorities and indigenous peoples in international law: A comparative temporal analysis“, *International Journal on Minority and Group Rights* 17, no. 3 (2010): 393-422.

¹⁴ Gary Gilbert, „The Council of Europe and Minority Rights,“ *Human Rights Quarterly* 18, br. 1 (1996): 160-189.

vanje prava manjinama voditi do iredentizma. Ugovor o pozitivnom međunarodnom pravu koji za predmet ima zaštitu nacionalnih manjina, već pomenuta Okvirna konvencija, u samoj Preambuli ima istaknuto da ostvarivanje prava zavisi i od regionalne saradnje, lokalnih vlasti i Vlada država uz maksimalno poštovanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta što je princip međunarodnog prava, time koncept na samoopredjeljenja gubi smisao jer bi značio automatizaciju skoro svih savremenih država.

U analizi se nalazi niz preporuka i aktivnosti koje lokalne vlasti mogu pokrenuti kako bi se socio-ekonomski položaj RE populacije znatno poboljšao i jednake prilike osigurale. U nadi da će ova analiza koristiti za razvoj daljih Strategija na državnom i lokalnom nivou, istraživanje obuhvata različite perspektive i najznačajnije probleme na koje treba uticati urgentno.

Bibliografija:

- Budak, Ana. „Pravni okvir zaštite prava manjina“. *Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost* 17 (2019): 140-156. doi: 10.5937/univmis1918140B.
- Castellino, Joshua. “The protection of minorities and indigenous peoples in international law: A comparative temporal analysis”. *International Journal on Minority and Group Rights* 17, no. 3 (2010): 393-422.
- Crna Gora. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. *Prijedlog strategije manjinske politike 2019-2023*. Podgorica, jun 2019.
- Gilbert, Gary. “The Council of Europe and Minority Rights”. *Human Rights Quarterly* 18, br. 1 (1996): 160-189.
- Higgins, Nigel. “Advancing the Rights of Minorities and Indigenous Peoples: Getting UN Attention via the Universal Periodic Review”. *Netherlands Quarterly of Human Rights* 32, br. 4 (2014): 379-407.
- Ministarstvo pravde. „Strategija manjinske politike 2019-2023“. Objavljeno 11.10.2019.
- Okvirna konvencija za zaštitu prava manjina. Savjet Evrope. Potpisana 01.02.1995, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007cf98>.
- Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine*. Zavod za statistiku / Statistical Office, broj 83, Podgorica, 12.07.2011.
- Vukčević, Ivan. *Poštovanje prava i položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori*. Podgorica: CEMI, 2021. str. 13. Više dostupno na: <https://cemi.org.me/storage/uploads/IWkeusTbQKvsZpORHlsljmKafrxvFvDwZXiTrkQk.pdf>.
- Zakon o manjinskim pravima i slobodama*. „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 031/06 od 12.05.2006, 051/06 od 04.08.2006, 038/07 od 22.06.2007, „Službeni list Crne Gore“, br. 002/11 od 12.01.2011, 008/11 od 04.02.2011, 031/17 od 12.05.2017.
- Zakon o zabrani diskriminacije*. „Službeni list Crne Gore“, br. 46/2010, 40/2011 – dr. zakon, 18/2014 i 42/2017.
- Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj lokalnih socijalnih usluga – servisa za period 2022-2026. godine
- Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2018-2022.

